OTDK-DOLGOZAT

Pardi Viktória

BA

2013

A MUNKAERŐPIACI HELYZET ÉS A VERSENYKÉPESSÉG ALAKULÁSA A VISEGRÁDI ORSZÁGOKBAN

LABOUR MARKET STATUS AND COMPETITIVENESS DEVELOPMENT IN THE VISEGRAD GROUP COUNTRIES

Pardi Viktória

Kézirat lezárva: 2012. március 28.

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS 1

2. A GAZDASÁGI KÖRNYEZET ALAKULÁSA A VISEGRÁDI ORSZÁGOKBAN 2

2.1. A GAZDASÁGI NÖVEKEDÉS 2

2.2. AZ INFLÁCIÓ ALAKULÁSA 4

2.3. AZ ÁLLAMHÁZTARTÁS ÉS AZ ÁLLAMADÓSSÁG 5

3. A VISEGRÁDI NÉGYEK VERSENYKÉPESSÉGÉNEK ALALKULÁSA 6

3.1. A VERSENYKÉPESSÉG FOGALMA 6

3.2. A VERSENYKÉPESSÉG MÉRŐSZÁMAI 6

3.3. A VERSENYKÉPESSÉGET BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK 8

3.4. A V4-EK VERSENYKÉPESSÉGE AZ INTÉZMÉNYI RANGSOROK ALAPJÁN 10

4. A VISEGRÁDIAK VERSENYKÉPESSÉGÉT BEFOLYÁSOLÓ NÉHÁNY TÉNYEZŐ ELEMZŐ, ÉRTÉKELŐ VIZSGÁLATA 13

4.1. MUNKAERŐPIACI HELYZETKÉP 13

4.1.1. A foglalkozatottság alakulása 13

4.1.2. A munkanélküliség alakulása és kezelési módjai 15

4.1.3. Munkaerőpiaci összefüggések 18

4.2. A DEMOGRÁFIAI TRENDEK MUNKAERŐPIACI HATÁSA 20

4.2.1. Az elöregedés problémája 20

4.2.2. Az eltartási teher 22

4.2.3. A népességfogyás problémája 24

4.2.4. A születésszámok növelésére alkalmazott eszközök 27

4.2.5. Aktív idősügyi politika 30

4.3. A MUNKATERMELÉKENYSÉG, MINT A VERSENYKÉPESSÉGET MEGHATÁROZÓ TÉNYEZŐ 31

4.3.1. A munkatermelékenység definiálása 31

4.3.2. A munkatermelékenység alakulása a foglalkoztatottság függvényében 32

4.3.3. A munkatermelékenység és a GDP összefüggései 34

4.3.4. A munkatermelékenység a bérek vonatkozásában 37

5. KITEKINTÉS REGIONÁLIS SZINTRE 40

5.1. A FOGLALKOZTATOTTSÁG ALAKULÁSA A RÉGIÓKBAN 40

5.2. A MUNKANÉLKÜLISÉG ALAKULÁSA A RÉGIÓKBAN 41

5.3. AZ EGY FŐRE JUTÓ GDP ALAKULÁSA A RÉGIÓKBAN 44

5.4. A FEJLETT RÉGIÓK VERSENYELŐNYE A KEVÉSBÉ FEJLETEKKEL SZEMBEN 45

6. ÖSSZEFOGLALÁS, KÖVETKEZTETÉSEK 47

IRODALOMJEGYZÉK 50

MELLÉKLETEK I

1. MELLÉKLET: A MAKROGAZDASÁGI INDIKÁTOROK ALAKULÁSA A VISEGRÁDI ORSZÁGOKBAN II

2. MELLÉKLET: A VISEGRÁDI NÉGYEK HELYEZÉSE A VERSENYKÉPESSÉGI RANGSOROK ALAPJÁN II

3. MELLÉKLET: SZÁMÍTÁSOK A VISEGRÁDI ORSZÁGOK VERSENYKÉPESSÉGI TÉNYEZŐIVEL III

3.1. Melléklet: Munkaerőpiaci adatok III

3.2. Melléklet: A demográfiai mutatók vizsgálata III

3.3. Melléklet: A munkatermelékenység alakulása VI

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: A visegrádi négyek elhelyezkedése 1

2. ábra: A GDP éves volumenváltozása a visegrádi országokban, 2000–2009 (az előző év százalékában) 3

3. ábra: Az inflációs ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000–2009 (az előző év százalékában) 4

4. ábra: Az államháztartás és az államadósság egyenlege a GDP százalékában, a visegrádi országokban, 2000–2009 5

5. ábra: Az egy főre jutó GDP alakulása a visegrádi országokban, 2000–2009 (az EU-27 százalékában, PPS) 7

6. ábra: A visegrádi országok helyezése a WEF versenyképességi rangsorai alapján 2000–2009 10

7. ábra: A visegrádi országok helyezése az IMD versenyképességi rangsorai alapján 2000–2009 11

8. ábra: A foglalkozatási ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000–2009 (15–64 éves korcsoport, %) 14

9. ábra: A munkanélküliségi ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000–2009 (15–74 éves korcsoport, %) 16

10. ábra: A részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya a teljes foglalkoztatottság százalékában, a visegrádi országokban 18

11. ábra: A születéskor várható átlagos élettartam a visegrádi országokban, 2000–2009 (években megadva, férfiak és nők) 20

12. ábra: A 65 évnél idősebb és a 15 évnél fiatalabb népesség aránya a teljes népességből visegrádi országokban, 2000–2009 (%) 21

13. ábra: A időskori függőségi ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000–2009 (%) . 22

14. ábra: A gazdasági függőségi ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000–2009 (%)23

15. ábra: A foglalkoztatottak és a nem foglalkoztatottak arányának változása a kereső korú népességen belül a visegrádi országokban, 2000–2009 (%) 24

16. ábra: Az ezer lakosra jutó születési és halálozási ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000–2009 (%) 25

17. ábra: A termékenységi ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000–2009 (%) 26

18. ábra: A munkatermelékenység alakulása a visegrádi országokban 2000–2009 (PPS, EU27=100%) 31

19. ábra: A GDP éves átlagos növekedési üteme a visegrádi országokban, 2000–2009 (%) 32

20. ábra: A munkatermelékenység és a foglalkoztatási ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000–2009 (%) 33

21. ábra: A GDP és a munkatermelékenység változása a visegrádi országokban, 2000–2009 (2000=100%) 35

22. ábra: A munkatermelékenység és a GDP változása a visegrádi országokban, 2000–2009 (%) 36

23. ábra: A teljes foglalkoztatottság éves bruttó bérek alakulása a visegrádi országokban, 2000-2009 (folyó áron, millió EUR) 37

24. ábra: Az egységnyi bérköltségek alakulása a visegrádi országokban, 2000–2009 (%) 38

25. ábra: A bruttó bérek és a munkatermelékenység változása a visegrádi országokban, 2000–2009 (az előző év százalékában) 39

26. ábra: A foglalkozatási ráta alakulása a visegrádi országok régióiban, 2000 (%) 40

27. ábra: A foglalkozatási ráta alakulása a visegrádi országok régióiban, 2009 (%) 41

28. ábra: A munkanélküliségi ráta alakulása a visegrádi országok régióiban, 2000 (%) .. 42

29. ábra: A munkanélküliségi ráta alakulása a visegrádi országok régióiban, 2009 (%) .. 43

30. ábra: Az egy főre jutó GDP alakulása a visegrádi országok régióiban, 2000 (az EU-27 százalékában) 44

31. ábra: Az egy főre jutó GDP alakulása a visegrádi országok régióiban, 2008 (az EU-27 százalékában) 45

1. BEVEZETÉS

A dolgozat témájaként választott visegrádi országok, Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia, a közép-európai térség fontos egységét alkotják (Csapó, 2007). A csoport hivatalosan 1991. február 15-én alakult meg a Visegrádon tartott találkozó eredményeképpen, eredetileg visegrádi hármaknak néven, de Csehszlovákia kettéválását követően 1993-tól visegrádi négyekről beszélünk. Az együttműködés létrejöttének oka, a számukra fontos területeken való közös fellépés az integráció keretein belül.[1] A célok elérését segíti a földrajzi közelség, a történelmi, társadalmi-, kulturális- és gazdasági hasonlóság (Csapó, 2007). 2004. május 1-én mind a négy ország csatlakozott az Európai Unióhoz, s tevékenységükkel nem az izolációt, hanem a többi uniós országgal való kötelékek erősítését szolgálják.[2]

Dolgozatom célja a versenyképesség két humán tényezőjének a munkaerőpiac és a demográfia kapcsolatának feltárása, valamint a felmerülő problémák kezelési módjának vizsgálata a visegrádi országokban, továbbá a munkatermelékenység és a vele összefüggő mutatók – foglalkoztatottság, GDP és a bérek – kapcsolatának elemzése a versenyképesség függvényében. Végül megvizsgálom, hogy értelmezhető-e a nemzetgazdasági szintű versenyképesség, és ha igen, akkor milyen vonatkozásban, továbbá kitérek a visegrádi országok régióinak versenyképességére is.

1. ábra: A visegrádi négyek elhelyezkedése
Forrás: http://kelet-europa.blog.hu/

[1] Visegrád város honlapja – A visegrádi négyek története: http://www.visegrad.hu/visegradi-negyek
[2] The Visegrad Group homepage – About the Visegrad Group: http://www.visegradgroup.eu/about

2. A GAZDASÁGI KÖRNYEZET ALAKULÁSA A VISEGRÁDI ORSZÁGOKBAN

Az alábbiakban a legfőbb makrogazdasági indikátorok (GDP, infláció, államháztartás, államadósság) segítségével mutatom be, hogy a visegrádi négyek milyen fejlettségi szintről indultak és milyen teljesítményt értek el 2000 és 2009 között, illetve azt, hogy milyen hatások okozták az egyes mutatók változását.

2.1. A GAZDASÁGI NÖVEKEDÉS

„Egy széles körben elfogadott definíció szerint a fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégítheti a jelen generáció szükségleteit anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő generáció hasonló igényeinek kielégítését. A fenntarthatóság feltétele a versenyképesség, mert csak a versenyképes gazdaság képes hosszabb távon viszonylag gyorsan növekedni, felzárkózni, ami biztosítja az emelkedő életszínvonalat, javítja az élet minőségét." (Viszt 2007. p. 16.) A visegrádi országoknak is célja a fenntartható gazdasági növekedés elérése.

A visegrádi négyek gazdasági növekedése „az ezredfordulót követően a nemzetközi konjunktúra hullámait követve alakult." (Németh 2006. p. 12.) A 2001 és a 2003-as éveket Csehországban és Lengyelországban dekonjunktúra, azaz a GDP minimális csökkenése jellemezte (Németh, 2006). Magyarországon 2004-ig stagnálás volt megfigyelhető (*2. ábra*).

2004 és 2005 között a világgazdaság növekedési üteme ismét magasabb szintet ért el, ezért Szlovákiában a GDP dinamikusan, Lengyelországban és Csehországban mérsékelten növekedett egészen 2007-ig. Ebben az időszakban gyorsult a cseh és a lengyel mutató 4–6% körüli értékre (Németh, 2006). Mindkettőnek nagyobb volt a felzárkózási üteme, mint Magyarországnak (2. *ábra*).

A négy országban esetében a GDP növekedésének fő mozgatórugója az export volt. Nemcsak az EU-tagokkal, de a harmadik országokkal folytatott kereskedelem is felgyorsult. E tekintetben Csehország járt az élen (Tálas, 2006). A dinamikus növekedés a kereskedelem mellett a beruházásoknak és a magánfogyasztásnak volt még köszönhető (Vida, 2009). A beruházások a V4-ek meghatározó fejlett régióiba áramlottak, a vállalkozásbarát környezet és a szakképzett munkaerő vonzásában. A tőke oda áramlik, ahol már van.

2006-ban Magyarország rontott pozícióján, a gazdasági növekedés mélypontra zuhant, melynek okai között az egyensúlyi kiigazítás és a rossz időjárás is megjelent (Viszt,

2008). Az államháztartási hiány kiigazítása, olyan gazdaságpolitikai lépéseket igényelt, ami rontotta a versenyképességet és a gazdasági növekedést (Viszt, 2007) (*2. ábra*).

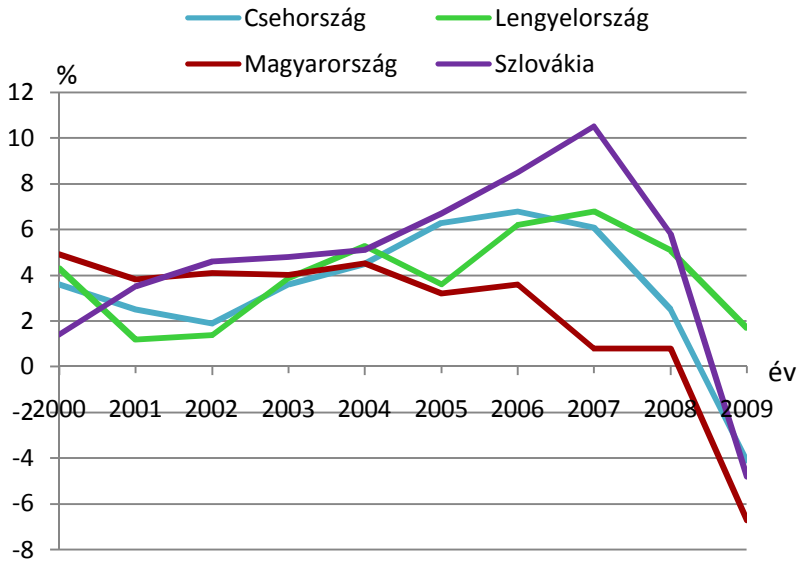

2. ábra: A GDP éves volumenváltozása a visegrádi országokban, 2000–2009 (az előző év százalékában)

Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

A 2008-as Versenyképességi évkönyv felmérése szerint 2007-ben gyengült a világgazdasági konjunktúraciklus, melyet a pénzügyi válságjelenségek erősítettek. Ennek függvényében kisebb mértékű csökkenés volt megfigyelhető mind a négy országban. A világgazdasági válság második hulláma, azonban tovább rontott a helyzeten, ugyanis a visegrádi országok GDP-je nagy sebességgel zuhanni kezdett a 2009-es évkönyv adatai alapján. A szlovák mutató, amilyen ütemben nőtt 2004 és 2007 között, olyan mértékben esett vissza 2008 és 2009 között (*2. ábra*).

A GDP növekedési üteméből azt a következetést lehet levonni, hogy a visegrádi négyek hasonló fejlettségről indultak és hasonló szintre érkeztek, ugyanis egy válság kiigazítja az egyensúlytalanságokat, mint ahogy látható volt ez a 2008 és 2009 közötti csökkenésből is.

2.2. AZ INFLÁCIÓ ALAKULÁSA

Az Euró zónához való csatlakozás egyik feltétele az árstabilitás, azonban az elmúlt évek dinamikus gazdasági növekedése emelkedő inflációval járt együtt. A magas infláció belső- (magas kamat, árfolyamgyengeség) és külső folyamatok (drága energiaimport) eredménye volt (Vida, 2009). Az elmúlt 10 évben mind a négy ország az inflációs ráta stabilizálására törekedett. Magyarországot kivéve a három visegrádi ország már 2000 előtt bevezette monetáris politikájában az inflációs célkövetést, miszerint az inflációt 1%-os ingadozási sávban hagyták mozogni (Wisniewski, 2005). 2000-től 2006-ig az inflációs ráta közel azonos ütemben haladt Magyarország és Szlovákia estében, valamint párhuzam vonható a cseh és a lengyel inflációs ráták alakulásában is. Magyarországon viszonylag lassú ütemben haladt a dezinfláció, Szlovákiában pedig az árak deregulációja és az adóharmonizáció okozott problémát (Wisniewski, 2005). Csehország és Lengyelország inflációs politikája eredményesnek bizonyult, sikerült az inflációs rátát a maastrichti szintre szorítani. Az infláció csökkenéséhez a világgazdasági válság is hozzájárult, ugyanis a GDP csökkenésével dezinfláció indult meg. 2008 óta mind a négy országban látványos az infláció csökkenése (*3. ábra*).

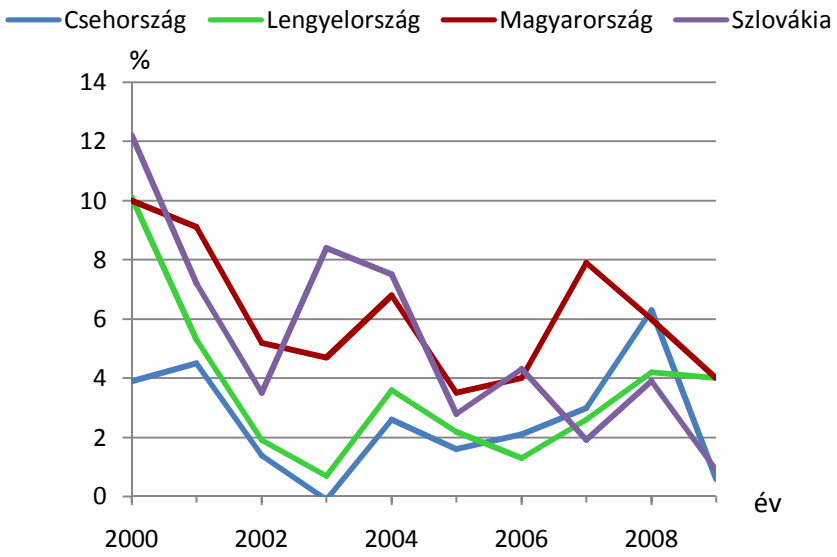

3. ábra: Az inflációs ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000–2009 (az előző év százalékában)

Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

2.3. AZ ÁLLAMHÁZTARTÁS ÉS AZ ÁLLAMADÓSSÁG

2000-től a világgazdaságban dekonjunktúra indult meg, s ez már önmagában a visegrádi országok államháztartási deficitjének emelkedését eredményezte. Ezen hatás, illetve a makrogazdasági reformok elmaradása, Szlovákiában hatalmas államháztartási deficitet okozott (Wisniewski, 2005). A 2004-es Európai Uniós csatlakozás fegyelmező erővel hatott a visegrádi négyekre, ugyanis 2007-re – Magyarországot kivéve – a maastrichti kritériumban megfogalmazott 3%-os szint alá csökkentették a deficitet (Vida, 2009).

Kivételes a szlovák adat javulása, ugyanis 2007-re csaknem 13%-ról 2% alá csökkentette a hiányt. Magyarországon csak 2009-re sikerült megközelíteni a maastrichti államháztartási kritériumot olyannyira, hogy megelőzte az időszak alatt legjobb eredményt elért Csehországot. Az érték 2004-től fogva fokozatosan javul, de még mindig nem éri el a 3%-os minimumot. 2009-re, azonban a válság hatására – Magyarországot kivéve – nőtt a deficit (*4. ábra*). A növekedés legfőbb generálója a kormányzati kiadások túlságosan magas szintje.

Az államadósság az államháztartás egyenlegéhez hasonlóan alakult, mivel a visegrádi országokban – Magyarországot kivéve – 2007-re csökkent, 2009-re pedig növekedett az adósságállomány. Magyarország itt is kivételt alkot, hiszen 2002 óta fokozatosan nő az államadósság. 2004-ben a három visegrádi ország nagyon jól teljesített, Csehországban 30%, Lengyelországban és Szlovákiában 40-45% körül volt az adósság, viszont Magyarország épp csak alatta maradt a maastrichti 60%-os kritériumnak 59%-kal (*4. ábra*).

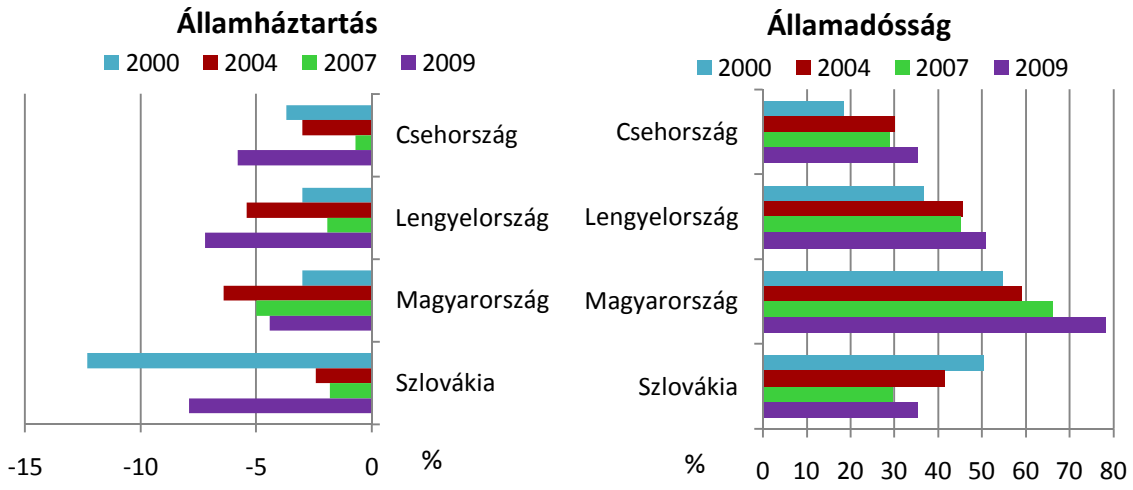

4. ábra: Az államháztartás és az államadósság egyenlege a GDP százalékában, a visegrádi országokban, 2000–2009

Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

3. A VISEGRÁDI NÉGYEK VERSENYKÉPESSÉGÉNEK ALAKULÁSA

3.1. A VERSENYKÉPESSÉG FOGALMA

A versenyképesség egy olyan összetett közgazdasági fogalom, amely definiálásával kapcsolatban több eltérő nézőpont fogalmazódott meg az évek során (Lengyel, 2000b). Az egyik álláspont képviselői, Porter és Krugaman szerint, a versenyképesség nem makroökonómiai kategória, a makrogazdasági szinten történő értelmezés csupán abból a félreértésből származik, hogy a legtöbb közgazdász, a versenyképesség egyetlen nemzetgazdasági szinten értelmezhető tényezőjét, a termelékenységet, tévesen versenyképességnek nevezi (Porterre hivatkozik Lengyel, 2000b). A Gazdasági Versenyhivatal felfogása szerint, azonban a makrogazdaságok nemzetközi versenyképessége igen is értelmezhető, de vizsgálata máshogy történik, mint mikrogazdasági szinten, ugyanis a nemzetgazdaságok nem ugyanúgy „versenyeznek" egymással, mint a vállalkozások. Török Ádám szerint, viszont a versenyképesség *mikro- és makrogazdasági szinten* is értelmezhető. Mikro-szinten a vállalatok piaci teljesítményének mutatójaként tűnik fel, makro-szinten pedig a nemzetgazdaságok általános állapotának jellemzésére szolgál (Török, 2003). Komplexitását tovább fokozza a nemzetközi verseny átalakulása, a globalizáció felerősödése és a nemzetgazdaságok nyitottságának folyamatos növekedése (Lengyel, 2000b).

3.2. A VERSENYKÉPESSÉG MÉRŐSZÁMAI

Ha elfogadjuk azt a megállapítást, miszerint létezik nemzetgazdasági szintű versenyképesség, akkor *ex post és ex ante megközelítésből* mérhetjük azt. Az ex ante a globális versenyben való sikeres helytállás feltételét az üzleti környezet vizsgálja, és azt, hogy ez milyen hatással van az adott nemzetgazdaság jövőbeli versenyképességére. Az ex post szemléletmód pedig a múltbeli gazdasási teljesítményre és annak versenyképességre gyakorolt hatására fókuszál. Az ex post versenyképesség legfontosabb mérőszáma a GDP (a jövedelem) és annak növekedési üteme, valamint az *egy főre jutó GDP* (fajlagos jövedelem), melyet a *munkatermelékenység* és a *foglalkozatási ráta* határoz meg. Azonban a GDP és a GDP/fő a gazdasági fejlődés mutatószáma is, tehát az országok esetében a *„versenyképesség nem más, mint a gazdasági növekedés egyfajta újrafogalmazása."* (Lengyel 2000b p. 977.) Ennek értelmében „az az ország tekinthető versenyképesnek, amelyik polgárai számára magas és növekvő életszínvonalat tesz lehetővé," (GVH 2007. p. 3.) „azaz magas és növekvő az előállított GDP-je, amelynek két alaptényezője: a magas foglalkoztatottság és

termelékenység." (Lengyel 2003. p. 223.) „Másképpen, versenyképességen az olyan gazdasági növekedést értjük, amely magas foglalkoztatottság, és ráadásul fenntartható környezeti fejlődés mellett valósul meg." (Lengyel 2000b p. 974.)

Az egy főre jutó GDP ennek értelmében a gazdasági növekedés és a versenyképesség egyik legfőbb mérőszáma is, amely az életszínvonal változást jelöli. A GDP/fő tekintetében a visegrádi országok közül 2000-től 2009-ig Csehország rendelkezett a legjobb adatokkal, már 2000-ben is messze meghaladta a lengyel értéket, 2009-re azonban elérte a 82%-os szintet. Lengyelország a tíz éves periódus alatt végig sereghajtónak bizonyult, de látványos javulást produkált, ugyanis míg 2000-ben csak 48%, addig 2009-ben már 61% volt a mutató értéke. Ezzel szemben Magyarországot lassú növekedés jellemezte, míg 2003-ig a második helyet foglalta el a sorban, addig a 2006-ig tartó stagnálás miatt 2007-ben Szlovákia 6 százalékponttal utolérte, amely előny 2009-re még 2 százalékponttal bővült, így átvette Magyarországtól a második helyet az egy főre eső jövedelem tekintetében (*5. ábra*).

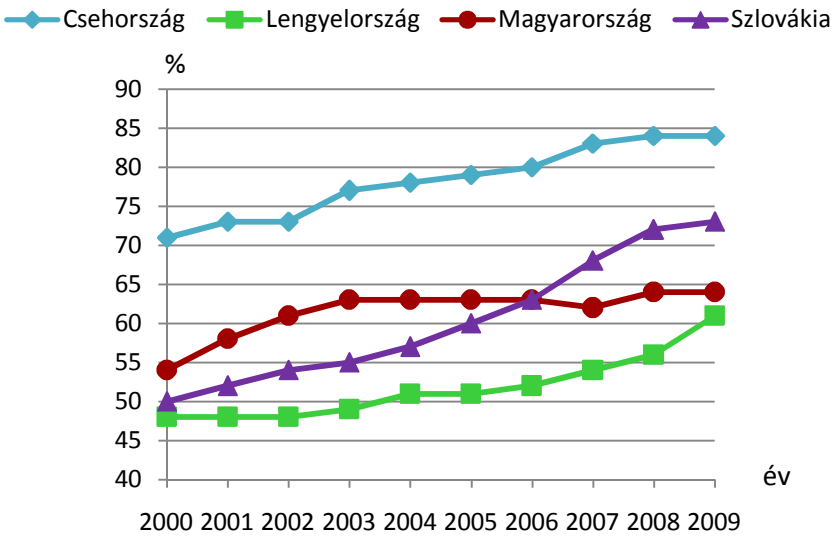

5. ábra: Az egy főre jutó GDP alakulása a visegrádi országokban, 2000–2009 (az EU-27 százalékában, PPS)

Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

Ezek alapján megállapítható, hogy visegrádi országok mindegyikében nőtt az életszínvonal 2000-ről 2009-re, az EU-27-hez viszonyítva. A legjelentősebb növekedés Szlovákiában volt megfigyelhető, ahol a GDP/fő 50%-ról 73%-ra nőtt a vizsgált periódusban. Ez nagyobb volumenű változás volt mit Lengyelországban, ugyanis Szlovákiában 23 szá-

zalékpontos, addig Lengyelországban csak 13 százalékpontos volt a növekedés. A legkisebb változás pedig Magyarországon volt megfigyelhető, 10 százalékponttal.

A versenyképesség, azonban egy nagyon összetett fogalom, így nem elég, csak a GDP-t vizsgálni, más tényezőket is számításba kell venni, hogy hű képet mutasson a valóságról.

3.3. A VERSENYKÉPESSÉGET BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

A versenyképesség nemzetközi elemzésénél a vizsgálatba bevont országok számát illetően, megkülönböztetünk *célország központú* és *célország nélküli* összehasonlításokat. Az előbbi az összehasonlítás alapjául vett ország versenyképességét méri össze a többi ország versenyképességével, az utóbbi nem választ ki célországot, hanem több ország versenyképességét hasonlítja össze (Szilágyi, 2008).

Célország központú összehasonlítást a Gazdaságkutató Intézet végez, amely Magyarország versenyképességét hasonlítja össze a környező országokéval. Eredményeit a versenyképességi évkönyvekben közli 2006-tól kezdve (Szilágyi, 2008). Ezen évkönyvek értelmében a versenyképességet befolyásoló legfőbb tényezők:

- a külföldi működőtőke befektetések
  - működőtőke export és import
- az infrastruktúra
  - közlekedés
  - energiaellátás
  - egészségügy
  - információs és kommunikációs technológia
- a kutatás-fejlesztés és innováció
  - befektetés az új tudásba
- az üzleti környezet
  - munkaerőpiaci szabályozás
  - adminisztratív terhek
- a humán erőforrások
  - munkaerőpiac
  - demográfia
  - oktatás

- a költség-tényezők
  - munkaerőköltségek (bérek)
  - adózás
- és a termelékenység
  - munkatermelékenység.

A *célország nélküli* összehasonlítások a nemzetközi szervezetek tevékenységi körébe tartoznak, nevezetesen az WEF és az IMD körébe. A Világgazdasági Fórum (World Economic Forum – WEF) minden évben közzé teszi a Globális Versenyképességi Indexet a GCI (Global Competitiveness Index) mutatót, amely 2009-ben már 133 országot vizsgált. Az IMD (Institute for Management Development) pedig minden évben bemutatja versenyképességi rangsorát (World Competitiveness Scoreboard), amelyben 2009-ben 55 ország helyett 57-et szerepeltetett (Szilágyi, 2008).

A WEF három pillérre bontja a versenyképességet befolyásoló tizenkét tényezőket:

1. pillér - alapkövetelmények alindex: intézmények, infrastruktúra, egészségügy, makroökonómia, alapfokú oktatás
2. pillér – hatékonyságfokozók alindex: felsőoktatás, termékpiac, munkaerőpiac, pénzpiac, technológia, piacméret
3. pillér – innováció és kifinomultság alindex: üzleti kifinomultság, innováció (Lukovics, 2008).

Az IMD négy csoportra osztja a tényezőket:

1. gazdasági teljesítmény: belföldi gazdaság, nemzetközi kereskedelem, külföldi beruházások, foglalkozatás, árak
2. kormányzat hatékonysága: állami pénzügyek, adópolitika, intézményi keretek, törvények, szociális keretek
3. üzleti szféra hatékonysága: termelékenység, munkaerőpiac, pénzügyek, irányítási politika, üzleti magatartás
4. infrastruktúra: általános, technológiai, tudományos, egészségügy, oktatás (Szilágyi, 2008).

3.4. A V4-EK VERSENYKÉPESSÉGE AZ INTÉZMÉNYI RANGSOROK ALAPJÁN

A Világgazdasági Fórum Globális Versenyképességi Jelentési alapján megállapítható, hogy a 2000-től 2009-ig terjedő időszakban Magyarország egyértelműen rontott pozícióján, míg 2000-ben a 26. helyet, addig 2009-ben már csak az 58. helyet foglalta el a rangsorban. Ez a csökkenő tendencia 2006 után vált markánssá. 2005-ig Lengyelország, Szlovákia és még Csehország is rosszabb pozíciókat mutatott fel, mint Magyarország, de 2006-ban az utóbbi kettő utolérte, sőt 2008-ban az eddig sereghajtónak bizonyuló Lengyelország is jobb pozíciót vett fel, mint Magyarország. Szlovákia valójában nem javított helyezésén, csupán a magyar esés volt látványosabb. 2006 és 2009 között Csehország és Lengyelország globális versenyképességi helyzete nem változott, Szlovákiáé és Magyarországé viszont jelentősen romlott (Palócz, 2010) (*6. ábra*).

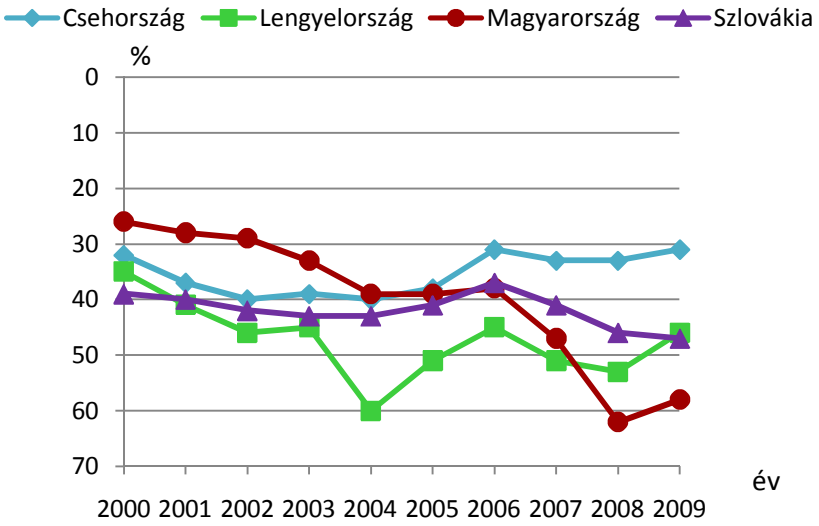

6. ábra: A visegrádi országok helyezése a WEF versenyképességi rangsorai alapján 2000–2009

Forrás: Saját szerkesztésű diagram a Global Competitiveness Report-ok alapján

Megállapítható, hogy 2006-ig stagnálás, vagy lassú változás jellemezte a visegrádi négyek versenyhelyzetét, 2006 után pedig két csoportra lehet bontani az országokat, mégpedig a csökkenő tendenciát felmutató Magyarországra és Szlovákiára, valamint a növekedést mutató Lengyelországra és Csehországra.

Az IMD versenyképességi felméréseinek eredményei hasonlóak a WEF eredményeihez, ugyanakkor kisebb eltéréseket tapasztalhatunk (Palócz, 2010). Az IMD rangsorai is Magyarország pozíció romlását regisztrálják a 2000-től 2009-ig terjedő periódusban, azonban 2008 és 2009 között nem mutat javulást, mint az előzőekben. Ebben a rangsorban is Lengyelország a sereghajtó, de nem előzi meg Magyarországot. A következő diagram

jól szemlélteti a V4-ek 2006-ig tartó helyezésbeli stagnálását, vagy lassú változását, viszont az előbbivel ellentétben itt Szlovákia csak 2008-ban csatlakozik a magyar csökkenő tendenciához. Míg Magyarország az előbbinél 32 helyet itt csak 20 helyet zuhan, a 25-ről a 45. helyre (*7. ábra*).

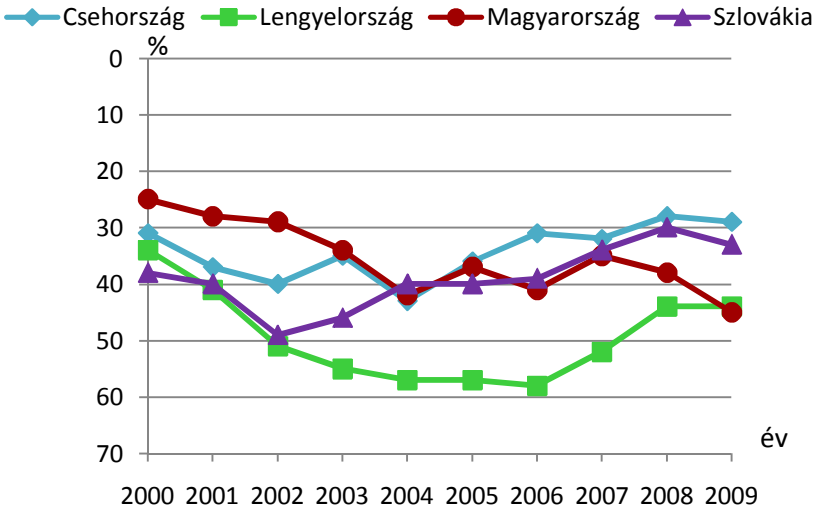

7. ábra: A visegrádi országok helyezése az IMD versenyképességi rangsorai alapján 2000–2009

Forrás: Saját szerkesztésű diagram a World Competitiveness Scoreboard-ok alapján

Mindkét szervezet rangsorai alapján Lengyelország állt az utolsó helyen a vizsgált időszakban, mely ország a periódus végére jelentősen javított pozícióján. Magyarország mind a két esetben elveszette korábbi jó helyezését, Csehország pedig 2005-től az első helyre került a vizsgált országok körében. A különbség Magyarország és Szlovákia esetében szembetűnő. Magyarország a WEF rangsorok alapján sokkal többet zuhant, mint az IMD szerint, Szlovákia pedig ez utóbbi esetében javított pozícióján, míg az előbbinél Magyarországgal együtt 2006-tól kezdve csökkenő tendenciát mutatott.

Az eltérések oka, hogy a két szervezet eltérő súllyal szerepelteti számításaiban az egyes tényezőket. Az IMD rangsorai alapján *Magyarország* helyezésbeli romlása azért nem olyan látványos, mert a tényezők között az infrastruktúra egy külön csoportot képez, míg a WEF esetében ez a tényező csupán az egyik pillér kisebb része. Magyarország infrastrukturális adottságai viszonylag jónak bizonyulnak a Versenyképességi évkönyvek alapján, a közút és vasúthálózat sűrűsége, a légi közlekedés minősége szerint, Csehország után a második helyen állunk a V4-ek között. A WEF rangsoraiban Magyarország helyezésbeli romlása szembetűnőbb, melynek oka, hogy az első pilléren belül csupán az infrastruktúra a javító tényező, e mellett viszont ott szerepel az intézményi-környezeti tényező,

az alapfokú oktatás és a makroökonómiai stabilitás, amelyek magyarországi minősége rontja a versenyképességet. A 2008 és 2009 közötti magyar növekedés oka ugyan a makroökonómiai stabilitás javulása volt, de azelőtt rendszeres volta a romlás makroökonómiai téren.

A WEF rangsorokban *Szlovákia* 2006 után rontott, az IMD rangsorában, pedig javított pozícióján. Ennek az oka az, hogy a WEF első pillérén belül olyan tényezők vannak, melyekben az ország stagnálást vagy csökkenést mutatott. Az intézményi-környezeti tényezőkben és a makroökonómiai stabilitásban Szlovákia romlást mutatott 2006 után, infrastrukturális adottságai pedig elmaradnak a cseh és magyar szinttől, a lengyelt azonban még mindig meghaladja (Palócz, 2010). A másik két rontó tényező a harmadik csoportban van, mégpedig az üzleti kifinomultság és az innováció. Az előbbi minősége Cseh- és Lengyelországban sokkal jobb, az utóbbi tekintetében a visegrádi országok körében az utolsó helyen áll, mivel annak ellenére, hogy nőtt az ország GDP-je, még mindig a legkevesebbet költi kutatás-fejlesztésre és innovációra. Az IMD rangsora szerinti javulás oka, pedig a kormányzati hatékonyság növekedése lehetett, az egykulcsos adórendszer bevezetése és az állami pénzügyek javulása (államadósság csökkentése).

Lengyelország mindkét rangsorban feljebb lépett, ennek oka az oktatás jó minősége, az intézményi környezeti tényezők javulása, a rugalmas munkaerőpiac és az üzleti kifinomultság. Az IMD rangsora alapján 2009-ig nem éri utol Magyarországot, mivel az IMD utolsó pillére az infrastruktúra, amely minősége a visegrádi négyek között a lengyeleknél a leggyengébb. A WEF rangsorban, pedig a kisebb innovációs potenciál miatt követi egészen 2007-ig Magyarországot (Palócz, 2010).

A Versenyképességi évkönyvek szerint *Csehország* szinte az összes tényezőben élenjáró, hiszen kedvező infrastrukturális adottsággal, oktatási rendszerrel, egészségügyi hálózattal rendelkezik, valamint a legtöbbet költ K+F-re. Makroökonómiai stabilitása ugyan gyengült a vizsgált periódusban, ezt mutatják a diagramok kisebb-nagyobb csökkenései, de alapvetően megfelelő intézményi környezettel és üzleti kifinomultsággal rendelkezik.

Az évkönyvek megállapításai alapján a visegrádi négyek versenyképességét ronthatja a nem megfelelő kormányzás, a korrupció, a bürokrácia, a szürkegazdaság, a túlszabályozás és az adózásra fordított túl sok idő. Az adminisztratív terhek Csehországban jelentenek problémát, az adózás pedig Magyarországon. Mindezeken túl mind a négy országot „bizalmatlansági válság” sújtja.

4. A VISEGRÁDIAK VERSENYKÉPESSÉGÉT BEFOLYÁSOLÓ NÉHÁNY TÉNYEZŐ ELEMZŐ, ÉRTÉKELŐ VIZSGÁLATA

Az alábbiakban a Gazdaságkutató Intézet által közzé tett Versenyképességi évkönyvekben ismertetett, versenyképességet befolyásoló tényezőcsoportosítás alapján vizsgálom meg a visegrádi országok versenyképességét befolyásoló mutatókat. Elemzésem tárgya a munkaerőpiac, a demográfia és a munkatermelékenység. A munkaerőpiac kapcsán értékelem a munkaerőpiaci szabályozást, majd elemzem a demográfiai tényezők alakulását a munkaerőpiac vonatkozásában, végül a munkatermelékenység és a bérek közötti kapcsolatot tárom fel.

4.1. MUNKAERŐPIACI HELYZETKÉP

A munkaerőpiac egy eleve nem tökéletes, egyensúlytalan makro-piac, amelyet az adott ország kultúrája, politikai mechanizmusa és intézményi rendszere befolyásol. Ezért a visegrádi országok munkaerőpiaci helyzete, a számos közös vonás ellenére – mint például az atipikus foglalkozatási formák és a mobil munkaerő alacsony megjelenése − különbözően alakult a 2000–2009 tartó periódusban (Raffay, 2006).

4.1.1. A foglalkoztatottság alakulása

A *versenyképesség egységes fogalma*, melyet az Európai Unió is elfogad, nem más, mint „a vállalatok, iparágak, régiók, nemzetek és nemzetek feletti régiók képessége relatíve magas jövedelem és relatíve magas foglalkoztatottsági szint tartós létrehozására, miközben a nemzetközi (globális) versenynek ki vannak téve." (Lengyel 2000. p. 974.) A sztenderd versenyképesség fogalma értelmében tehát, egy nemzetállam akkor sikeres, ha az ott lakó népességet magas életszínvonal jellemez, mely a növekvő foglalkozatási ráta eredménye. A foglalkoztatottság az Európai Unió egyik kulcsfontosságú kérdése. A korábbi Lisszaboni Stratégiában fektették le 2000-ben azt a célkitűzést, miszerint 2010-re a legtöbb tagállamnak el kell érni a 70%-os foglakozatási rátát.[3] Ettől az irányszámtól a jelenleg érvényben lévő Európa 2020 Stratégia sem tekint el (csupán az alsó életkori határt emelték fel a korábbi 15 évről 20 évre). Így a stratégia értelmében továbbra is a 70%-os foglalkoztatottság a cél a 20–64 éves népesség körében, majd a 75% fokozatos elérése.[4]

---

[3] A Lisszaboni stratégia célkitűzései: http://www.euvonal.hu/index.php?op=kerdesvalasz_reszletes&kerdes_valasz_id=1431

[4] Az Európa 2020 stratégia célkitűzései: http://ec.europa.eu/europe2020/targets/eu-targets/index_hu.htm

A visegrádi négyek közül egyedül Csehországnak nem tűnt ez elérhetetlen célnak, ugyanis 2000-ben már elérte a 65%-os szintet, amely 2008-ra egy kisebb mértékű csökkenés után 66,6%-ra nőtt. Előnyét egészen 2009-ig megtartotta a három visegrádi országgal szemben. Csehország mellet Magyarország, képez még kivételt a csaknem stagnáló foglalkozatási rátájával, valamint azzal, hogy 2007-től kezdve folyamatos csökkenés jellemzi, ellenben például a lengyel és a szlovák növekedéssel. Ebben a két országban a foglalkozatási ráta a gazdasági ciklusnak megfelelően alakult. Szlovákiában 2002-ig 56%-os szinten állt, míg Lengyelországban az egy főre GDP csökkenésével 2003-ra 55%-ról 51%-csökkent. A 2004-es EU-s csatlakozás kedvezően hatott a mutató alakulására, ugyanis 2008-ra jelentős javulás volt megfigyelhető. A világgazdasági válság, azonban csökkentően hatott mind a négy ország foglalkozatási helyzetére (*8. ábra*).

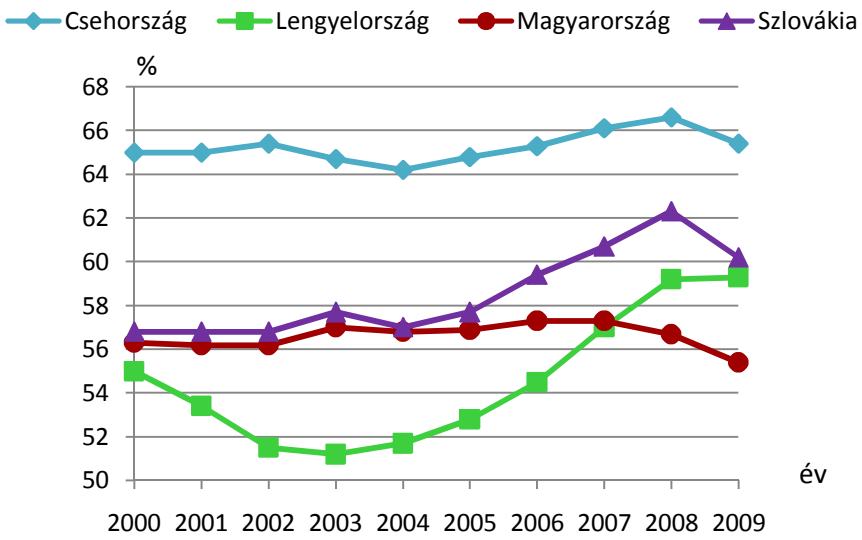

8. ábra: A foglalkozatási ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000–2009 (15–64 éves korcsoport, %)

Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

Ha elfogadjuk azt a nézetet, miszerint a versenyképesség a gazdasági növekedés egyfajta újrafogalmazása, ami pedig a magas foglalkozatási ráta eredménye, akkor megállapítható, hogy Csehországnak tartós versenyelőnye van, Lengyelország és Szlovákia 2004-től folyamatos versenyelőnyben, Magyarország pedig lassan versenyhátrányban van. Magyarország azonban, rendelkezik munkaerő tartalékokkal, ugyanis a kereső korúak majdnem fele inaktív. A kérdés az, hogy mennyire tudja ezeket a tartalékokat mozgósítani, illetve milyen társadalmi költségekkel jár (Losoncz, 2006). A kérdés megválaszolásában fontos az is, hogy mennyi a kvalifikált munkaerő aránya a munkaképes lakosság körében

és mennyire hatékony az oktatási rendszer, hogy ezt lehetővé tegye (Lengyel, 2000). Csehország, Lengyelország és Szlovákia az oktatás terén előnyben van, Magyarországon sem minősül rossznak a színvonal, kiváló a műszaki-szakember képzés, azonban a szakmunkás képzés gyenge (Viszt, 2009).

4.1.2. A munkanélküliség alakulása és kezelési módjai

A gazdasági ciklusok a foglalkozatási ráta mellet a munkanélküliségi ráta alakulására is hatást gyakorolnak. Az ezredfordulót követő gazdasági csökkenés hatására Magyarországon és Szlovákiában a munkanélküliségi ráta 2002-ig szinte stagnált, Lengyelországban 16%-ról 20%-ra növekedett, Csehországban viszont enyhén csökkent. Ennek oka, hogy a csehek hamarabb kezdték meg a kilencvenes évek munkaerőpiaci helyzetének helyreállítását. Az 1998-ban kidolgozott Nemzeti Foglalkoztatási Terv négy cselekvési irányt jelölt meg: foglalkozathatóság javítása, a vállalkozók és munkaadók védelme, a munkaerőpiaci rugalmasság növelése, továbbá a diszkrimináció tilalma. Ezek a cselekvési irányok kísértetiesen hasonlítanak az 1997-ben elkészített Európai Foglalkoztatási Stratégia 4 fő pillérére, amelyek a kutatók a Lisszaboni Stratégia megalapozó dokumentumának tekintenek. E mellet aktív foglalkoztatáspolitikai eszközöket vezettek be a csehek, azaz közmunka programokat valamint közvetlen pénzügyi támogatást nyújtottak a munkahelyteremtéshez (Vecerník, 2007). Ez utóbbi nem bizonyult elég hatékonynak, ugyanis 2002-ről 2004-re a munkanélküliek száma újból növekedett, ezért 2005-ben komplex átképző programokat vezettek be és támogatták a pályakezdők munkatapasztalat szerzését. 2007-ben pedig csökkentették a járulékokat, segélyeket és oktatási programokat indítottak el, ennek következtében 2008-ra 4,4%-ra csökkent a munkanélküliségi ráta (*9. ábra*).

Lengyelországban 2002-ben fogadták el a munkaerőpiacra vonatkozó törvénymódosításokat, mely értelmében szabályozták az elbocsátás körülményeit, a bércsökkentés mértékét, a heti munkaórák számát, a túlórát, továbbá a fizetett betegszabadságot évi 35 napról 33-ra csökkentették, s megteremtették a távmunka lehetőségét (Surdej, 2004). Ennek célja a vállalkozások helyzetének javítása és költségeinek csökkentése volt, ugyanis a magas költségek miatt kevesebb munkavállalót alkalmaznak a helyi cégek. Az intézkedések következtében a 15 év feletti munkanélküliek száma 2008-ban 59%-kal volt kevesebb, mint 2002-ben (*9. ábra*).

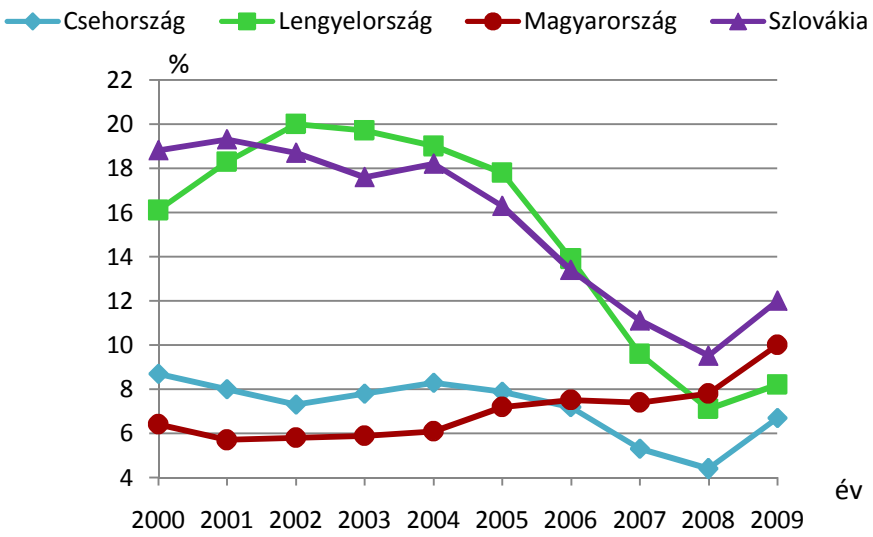

9. ábra: A munkanélküliségi ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000–2009 (15–74 éves korcsoport, %)

Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

Szlovákiában Lengyelországhoz hasonlóan alakult a munkanélküliségi ráta. 2001 és 2003 között enyhén csökkent, majd 2004 és 2008 között látványos csökkenés volt megfigyelhető, 18%-ról 9,5%-ra esett. Az évezred eleji javulás oka a 2002–2003. évi munkaügyi reform volt, mely értelmében átképző és gyakornoki programokat hirdettek meg, valamint a siker másik tényezője a foglalkoztatáspolitika 2002. évi vívmánya az ún. „agreed jobs" volt (Vantuch, 2003). Ez utóbbi a munkanélküli diplomások számára biztosított rövid távú álláslehetőségeket. A 2008 előtti 3 évben a munkanélküliségi ráta jelentősen csökkent, melyhez hozzájárult az előbb említett intézkedéseken túl, az álláskeresési járadékhoz való jutás megszigorítása, továbbá a munkakeresők és a munkaügyi központok közötti kapcsolat erősítése (*9. ábra*).

2000 és 2009 között Csehországban, Lengyelországban és Szlovákiában hasonlóan alakult a foglalkoztatottság és a munkanélküliség. A vizsgált időszakot három szakaszra lehet bontani. Az első szakasz 2000–2004 tart, ahol a gazdasági lassulás következtében a foglalkozatási ráta csökkent a munkanélküliségi ráta nőtt, vagy stagnált. A 2004–2008 tartó második periódusban a gazdasági növekedés következtében megindult a munkaerő kereslet, így a foglalkozatási ráta nőtt, a munkanélküliségi ráta pedig csökkent. A harmadik szakasz kezdetét pedig a 2008 első negyedévében kirobbant világgazdasági válság jelöli ki, mely ellentétes irányba mozdította el a foglalkozatási és a munkanélküliségi rátát is.

Magyarország a foglalkoztatottság mellett, a munkanélküliség szempontjából is kivételnek számít. 2004-ig a foglalkozatási rátához hasonlóan a munkanélküliségi ráta is stagnált 6%-os szinten. 2004 óta folyamosan, 2008 óta pedig meredeken növekszik a munkanélküliségi ráta (*9. ábra*). Az Európai Unió foglalkozatási stratégiája sem hatott pozitívan a ráta alakulására. A növekvő munkanélküliségi ráta oka az alacsony munkavállalási hajlandóság, az inaktívak magas aránya, valamint az alacsony földrajzi és ágazati mobilitás (Csuhaj, 2007). 2007-ben a magyar kormány járulékkedvezmények biztosításával próbálta megoldani a kialakult helyzetet. A program, azonban kudarcba fulladt, a foglalkozatást elősegítő támogatás a csehországi példához hasonlóan nem volt célravezető, ugyanis a hátrányos helyzetű térségek „nem létező" cégei nem tudnak kedvezményeket igénybe venni (Csuhaj, 2007). A kormány továbbá célul tűzte ki az infrastruktúra fejlesztését és a vállalkozásbarát környezet megteremtését, mivel az előbbi alacsony minősége akadályozza a napi ingázást. Az utóbbira pedig esősorban az elmaradt területeken van szükség, hiszen itt nincs, ami vonzza a befektetéseket.

A foglalkoztatáspolitikai eszközök tehát Szlovákiában és Lengyelországban bizonyultak a leghatékonyabbnak, ugyanis 2004-től jelentősen csökkent a munkanélküliség és nőtt a foglalkoztatottság (*10. ábra*). Szlovákia a javuló tendenciát a pályakezdők foglalkozatásának elősegítésével és a közvetlen munkahelyteremtéssel érte el. Lengyelország célja a gazdasági fejlődés elősegítése volt a munkaerőpiac rugalmassá tételével. A fent említett intézkedéseket a kis- és középvállalkozások támogatása miatt vezették be, ugyanis költségeik csökkentésével helyzetük javításával növelhető az elérhető munkahelyek száma. A távmunka és az egyéb atipikus foglalkozatási formák bevezetésével és szabályozásával hozzájárultak a munkaerőpiac flexibilitásának növeléséhez, ugyanis nőtt a munkavállalók teljesítménye. A vizsgált periódusban Lengyelország munkaerőpiaca bizonyult a legrugalmasabbnak, 2009-re ugyan csökkent a foglalkoztatottak száma, de még mindig itt a legjelentősebb a részmunkaidős foglakozatás jelenléte. A munkaerőpiac rugalmasságának növelésében Csehország is haladást mutatott, Lengyelország után a második helyet fogalja el a részmunkaidőben foglalkoztatottak arányát tekintve, ezt követi Magyarország, végül Szlovákia. Magyarország, most nem az utolsó helyet foglalja el a rangsorban, ennek oka a nemzetközi nagyvállalatok megjelenése hazánkban.

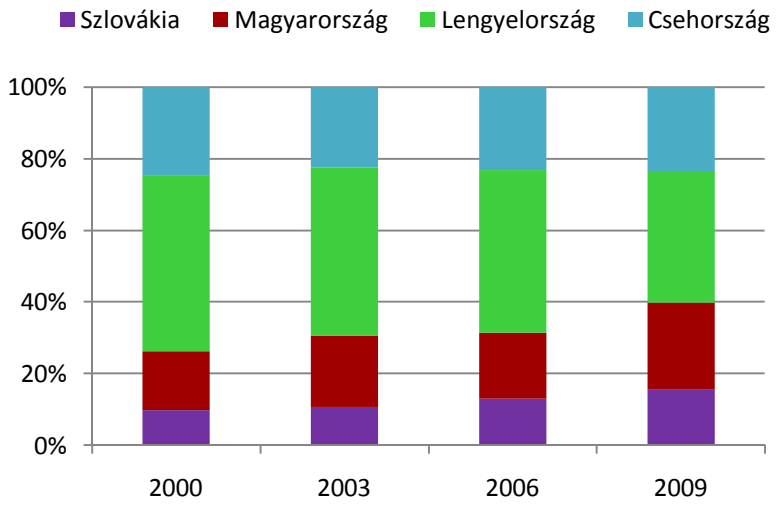

10. ábra: A részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya a teljes foglalkoztatottság százalékában, a visegrádi országokban

Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

4.1.3. Munkaerőpiaci összefüggések

A lengyel, magyar és a szlovák foglalkozatási ráta 56% körül alakult a vizsgált időszakban. Magyarországon fokozatosan nőtt a munkanélküliség, míg az előbbi két ország esetében látványos csökkenés volt megfigyelhető. Miért van az, hogy egészen 2006-ig a magyar munkanélküliségi ráta jobb képet mutatott, mint a cseh és nagyban alatta maradt a lengyel és a szlovák rátának? A válasz az egyes országok foglakozatási szolgálatainak regisztrációs technikájában keresendő. Csehországban, Lengyelországban és Szlovákiában magas a munkanélküliként regisztráltak aránya és a munkaügyi központokkal való kapcsolattartás intenzitása. Ennek az oka az, hogy Lengyelországban és Szlovákiában azok kapnak álláskeresési segélyt, akik regisztrálva vannak, valamint a lengyeleknél a regisztráció szükséges a nyugdíj-jogszerzéshez. Ezzel szemben Magyarországon kevés nem dolgozót regisztrálnak, mert kevesen veszik fel a kapcsolatot a munkaügyi központokkal, kevesen mondják magukat álláskeresőnek. A kapcsolttartás nem tekinthető intenzívnek, mivel az álláskeresési járadék időben korlátozott, így hosszú távon a regisztrációs érdekeltség is elmarad (Bajnai et al., 2008).

Annak ellenére, hogy a magyar foglalkozatási és a munkanélküliségi ráta 2006-ig viszonylag „pozitív irányba” haladt, azóta folyamatosan romlanak a mutatók. Erre a szocialista múlt is rányomja bélyegét, hatást gyakorol a fogyasztói preferenciákra. Magyarországon ún. puha szocialista rendszer alakult ki, amelyben a társadalom tagjai viszonylag

jól éltek, így ők az átmenetet veszteségként élik meg. Ez mára már kevert kapitalista rendszerré alakult át, ahol az állami szerepvállalás nagy, közel 40%-os. Ez jellemzi Magyarország mellett, Csehországot és Lengyelországot is. Szlovákiában ez a szerepvállalás 33-37%-os, tehát itt jobban kell alkalmazkodniuk a munkavállalóknak a kialakult helyzetet, talán ez a rugalmasság tette lehetővé a foglalkoztatottság gyors bővülését és a munkanélküliségi ráta leszorítását. Azokban az országokban, ahol az emberek a szocializmus idején elfogadható jóléti szolgáltatásokhoz jutottak, ott nehezebb reformokat véghezvinni, így Magyarországon is (Juhász, 2010). „A mai mély gazdasági és társadalmi válság fő okozója nem a politikai elit, hanem maga a „társadalom" és az általa támasztott „torz" politikai keret. Ennek értelmében a „mélyreható reformok" mindaddig „kiigazítások" maradnak, ameddig a társadalom újraelosztás iránti igénye meg nem változik." (Juhász 2010. p. 223.)

A fentiek értelmében megállapítható, hogy Csehország munkaerőpiaca a legversenyképesebb, a lengyel és a szlovák munkaerőpiac feltűnő javulást mutatott, Magyarországon pedig 2006 óta egyre rosszabb a helyzet. Az első három visegrádi ország sikerének az oka a jól megválasztott foglalkoztatáspolitikai eszközökben rejlik. A csehek előnye az európai irányelvek követésesének köszönhető, tehát megállapítható, hogy az elméletben lefektetett európai célkitűzések megvalósíthatók a gyakorlatban is, csak logikus és átgondolt munkaerőpiaci szabályozást igényelnek a tagállamok részéről. Szlovákia és Lengyelország is jó stratégiát dolgozott ki, ugyanis látható a javulás, viszont Magyarországnak ebben a tekintetben van még hova fejlődnie. A cseh, a lengyel és a szlovák munkaerőpiac versenyképes, gyorsan alkalmazkodott a végbement változásokhoz, pozitív eredményt mutatott fel. A magyar munkaerőpiac kevésbé versenyképes, nincs meg a munkavállalók képesség arra, hogy alkalmazkodjanak a hirtelen jött változásokhoz, a munkavállalók immobilak, alacsony a képzésben való részvételi hajlandóságuk és magas a kereső korú inaktívak száma. Ha a kidolgozott szabályozási technikák az elméletben jónak is bizonyulnak, más országok példáját követve, Magyarországon nehezen kivitelezhetőek, a fentebb említett okok miatt. Amíg a munkavállalók alkalmazkodó képessége nem javul, addig munkaerőpiaci szempontból Magyarország versenyhátrányban lesz.

4.2. A DEMOGRÁFIAI TRENDEK MUNKAERŐPIACI HATÁSA

A demográfiai folyamatok gyakran megrázkódtatják a társadalmakat, ugyanis gyakran radikális változásokat és változtatásokat váltanak ki. „Demográfiai átmenetnek vagy demográfiai forradalomnak nevezik azt a folyamatot, amelynek során az emberiség áttérőben van egy történelmileg vadonatúj demográfiai rezsimre." (Augusztinovics 2005. p. 429.) Jelenleg a fejlett országok az elöregedés és a népességfogyás problémájával küzdenek, amelyet a meghosszabbodott élettartam, az egyensúlyi halálozási- és a csökkenő születési ráta jellemez. A folyamat a 18. században kezdődött Észak- és Nyugat-Európában, átterjedt az egész fejlett világra, majd a 20. század második felében az egyes fejlődő országokat is elérte (Augusztinovics, 2005).

4.2.1. Az elöregedés problémája

A visegrádi négyeket is érinti a fentiekben vázolt demográfiai trend, miszerint a születéskor várható élettartam növekszik, a születések száma pedig csökken. Ennek következtében lényegesen megnő az eltartandó idősek- és csökken az eltartandó gyerekek aránya (Barakonyi, 2010).

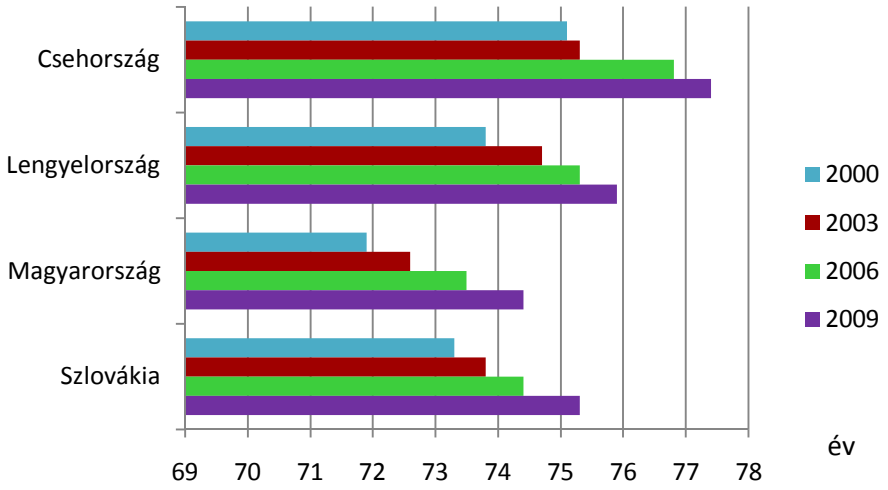

11. ábra: A születéskor várható átlagos élettartam a visegrádi országokban, 2000–2009 (években megadva, férfiak és nők)

Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

A visegrádi országok mindegyikében megnőtt két vagy három évvel a születéskor várható átlagos élettartam 2000-ről 2009-re. Az utolsó vizsgált évben a legmagasabb

Csehországban volt (77 év), a legalacsonyabb pedig Magyarországon (74 év), de ez nem drasztikus különbség (*11. ábra*).

Megfigyelhető továbbá, hogy a születéskor várható átlagos élettartam növekedésével, nőtt a 65 évesnél idősebbek aránya, valamint a születések számának csökkenése miatt csökkent a 15 évesnél fiatalabbak aránya mind a négy társadalomban. Az egész évtizedet vizsgálva Magyarországon volt a legnagyobb, Szlovákiában pedig a legkisebb az idősek aránya a társadalmon belül. Ennek megfelelően azonban Szlovákiában csökkent a legnagyobb mértékben az fiatalok aránya 20%-ról 15%-ra, míg Magyarországon csak 17%-ról 15%-kra. Az első esetében 5 százalékpontos, a második esetében 3 százalékpontos csökkenéssel 2009-ben a fiatal népesség aránya egyenlővé vált mindkét országban. Lengyelországban és Csehországban is hasonló irányú elmozdulásokat lehet tapasztalni (*12. ábra*).

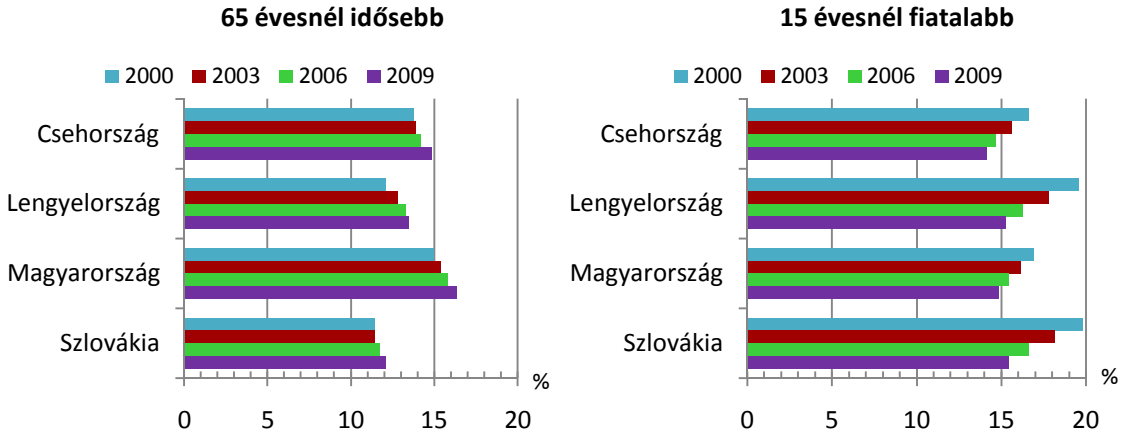

12. ábra: A 65 évnél idősebb és a 15 évnél fiatalabb népesség aránya a teljes népességből visegrádi országokban, 2000–2009 (%)

Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

Hozzávetőlegesen mind a négy országban 10-20%-át teszik ki a népességnek az idősek és a fiatalok, ami nem olyan nagy hányada a teljes populációnak, viszont a probléma abban rejlik, hogy a 65 évesnél idősebbek aránya fele, a 15 évesnél fiatalabbak aránya pedig lefele indult el a 15% irányába. Ennek alapján a korstruktúra az idősebb korcsoportok felé tolódik el, tehát a társadalom elöregszik (Barakonyi, 2010).

4.2.2. Az eltartási teher

A jelenlegi demográfiai tendenciának az a következménye, hogy a munkaképes korúak száma fokozatosan csökkenni fog, így idővel nagyon kevés fiatal fogja eltartani az időseket. Az eltartási terhet a demográfiai és a gazdasági függőségi rátával lehet kifejezni. A demográfiai függőségi rátán leggyakrabban az időskori függőségi rátát szokták érteni.

Az *időskori függőségi ráta* kiszámításának módja:

$$R = \frac{O}{M}$$

ahol, O – kereső korúnál idősebb népesség (65–)
M – keresőkorú népesség (15–64).

1. *Hipotézis*: ha nő az idősek száma a teljes népességen belül, akkor az időskori függőségi ráta is nő.

Az állítás a visegrádi országokra igaz, ugyanis a fejlett társadalmakhoz hasonlóan, az idősek száma itt is nőtt a 2000–2009 tartó periódusban, s ennek következtében az időskori függőségi ráta is. Az fenti megállapítások alapján, mivel Magyarországon a legnagyobb, Szlovákiában a legkisebb az idősek aránya a népességen belül, így a függőségi ráta is ennek megfelelően alakult. A cseh és a lengyel rátát közrefogja felülről a magyar, alulról a szlovák (*13. ábra*).

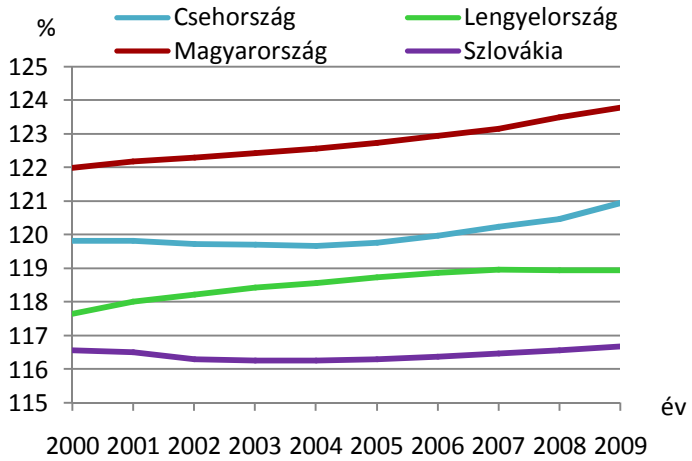

13. ábra: A időskori függőségi ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000–2009 (%)
Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

Az időskori függőségi ráta azonban, félrevezető, mert csak a megnövekedett számú idősek számát hasonlítja a csökkenő számú munkaképes korúakhoz, így egy riasztó képet mutat a társadalomról, mert félő, hogy nem lesz elég keresőkorú, aki el tudja tartani az időseket (Augusztinovics, 2005).

Az időskori ráta másik hiányossága, hogy nemcsak a 65 év felettiek számát, de a 15 év alattiak számát is vizsgálni kell, s így a csökkenő fiatalkorúak száma már a függőségi rátát is csökkenti. Ha a fiatal népességet is belevesszük a számításba, akkor beszélhetünk *teljes demográfiai függőségi rátáról*. A legpontosabb képet azonban a gazdasági függőségi ráta adja, „eltartani ugyanis nemcsak a fiatalokat és öregeket kell, hanem a nem foglalkoztatott kereső korúakat is. És nem a keresőkorúak tartják el őket, hanem csak a foglalkoztatottak." (Augusztinovics 2005. p. 435.)

A *gazdasági függőségi* ráta képlete:

$$G = \frac{Y+O+N}{F}$$

ahol, Y – kereső korúnál fiatalabb népesség (–15)
O – kereső korúnál idősebb népesség (65–)
N – nem foglalkozatott kereső korúak
F – foglalkoztatottak

2. *Hipotézis:* ha nő a foglalkoztatottak száma és csökken a nem foglalkozatott kereső korú száma, akkor csökken a gazdasási függőségi ráta.

Az állítást 2008-ig Csehország, Lengyelország és Szlovákia esetében igaz, ugyanis a munkaképes korúakon belül a foglalkoztatottak arányának növekedésével és inaktívak arányának csökkenésével, a gazdasági függőségi ráta csökkent. Magyarországon 2007-ig mindhárom mutató stagnált (*14. ábra*).

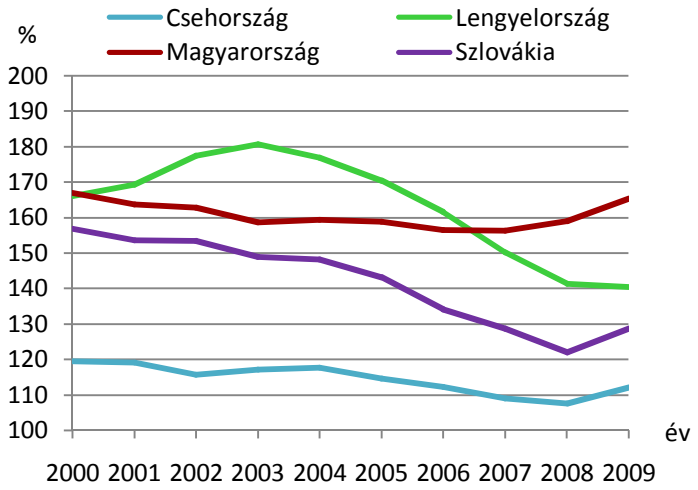

14. ábra: A gazdasági függőségi ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000–2009 (%)
Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

2008 után Csehország, Lengyelország és Szlovákia esetében az alternatív hipotézist fogadom el, miszerint ha csökken a foglalkoztatottak és nő a nem foglalkozatott kereső korúak száma, akkor nő a gazdasági függőségi ráta. A foglalkoztatottak arányának csökkenésével és a nem dolgozók arányának növekedésével a függőségi ráta is nőtt. Magyarországra 2007-től kedve igaz az alternatív állítás (*15. ábra*).

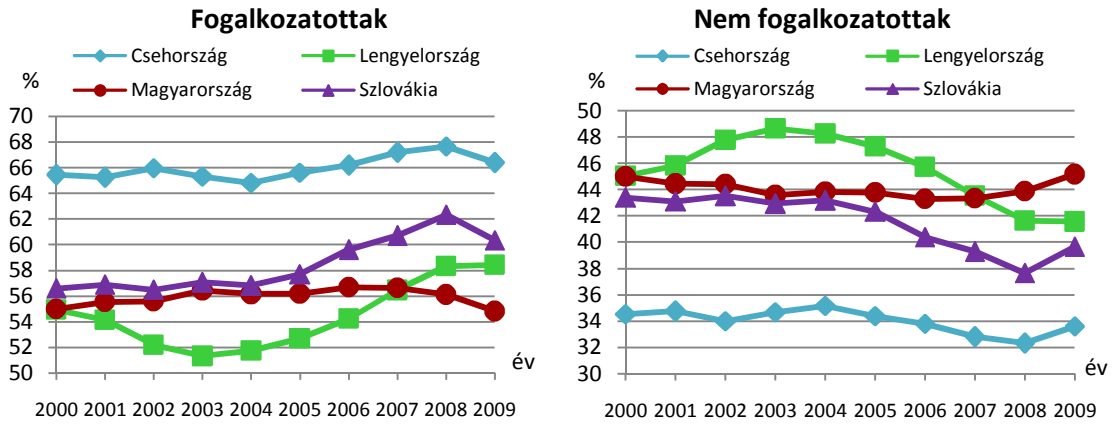

15. ábra: A foglalkoztatottak és a nem foglalkoztatottak arányának változása a kereső korú népességen belül a visegrádi országokban, 2000–2009 (%)

Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

4.2.3. A népességfogyás problémája

„A társadalom elöregedésének problematikája azonban, nem kizárólag az időskorúak számának és arányának megnövekedésével magyarázható, ezzel párhuzamosan legalább akkora figyelmet kell fordítani a születésszámok csökkenő tendenciájának." (Barakonyi, 2010. p. 56.) A születések számának változását a születési ráta, a halálozások számának változását pedig a halálozási ráta fejezi ki. Az Európai Unió országaiban, elsősorban Közép-Kelet-Európában kb. az 1980-as évekig a születési ráta jóval meghaladta a halálozási rátát, mely olló az ellenkező irányba nyílik a jelen fejlett társadalmakban. 1980-ig a népesség növekedett, utána pedig csökkent (Augusztinovics, 2005). A halálozási ráta, tehát meghaladja a születési rátát. Ez nem azt jelenti, hogy nagymértékben nőtt volna a halálozások száma, hanem azt, hogy a halálozási ráta stagnál, a születések számának csökkenése miatt a születési ráta pedig csökken. A nagyobb arányból történő elhalálozás feltűnőbb, mint a kisebb arányhoz történő gyarapodás.

3. Hipotézis: A visegrádi országokban a születési ráta csökken, továbbá a halálozási ráta meghaladja a születési rátát, mint Európa legtöbb országa esetében.

Az állítás csupán Magyarországra igaz, ahol a halálozási ráta tartósan meghaladja a születési rátát, hiszen itt a legnagyobb az időskorúak száma. Több idős hal meg, mint fiatal születik. Lengyelországban és Szlovákiában a vizsgált periódusban csak kevés évben haladta meg, de általában a halálozási rátával együtt mozgott. Csehországban is egészen 2006-ig érvényes volt a fejlett világ demográfiai trendje. Azonban, Lengyelországban és Csehországban 2006-tól, Szlovákiában pedig 2007-től a születési ráta a halálozási ráta fölé emelkedett. A leglátványosabb változás Csehországban volt tapasztalható (*16. ábra*).

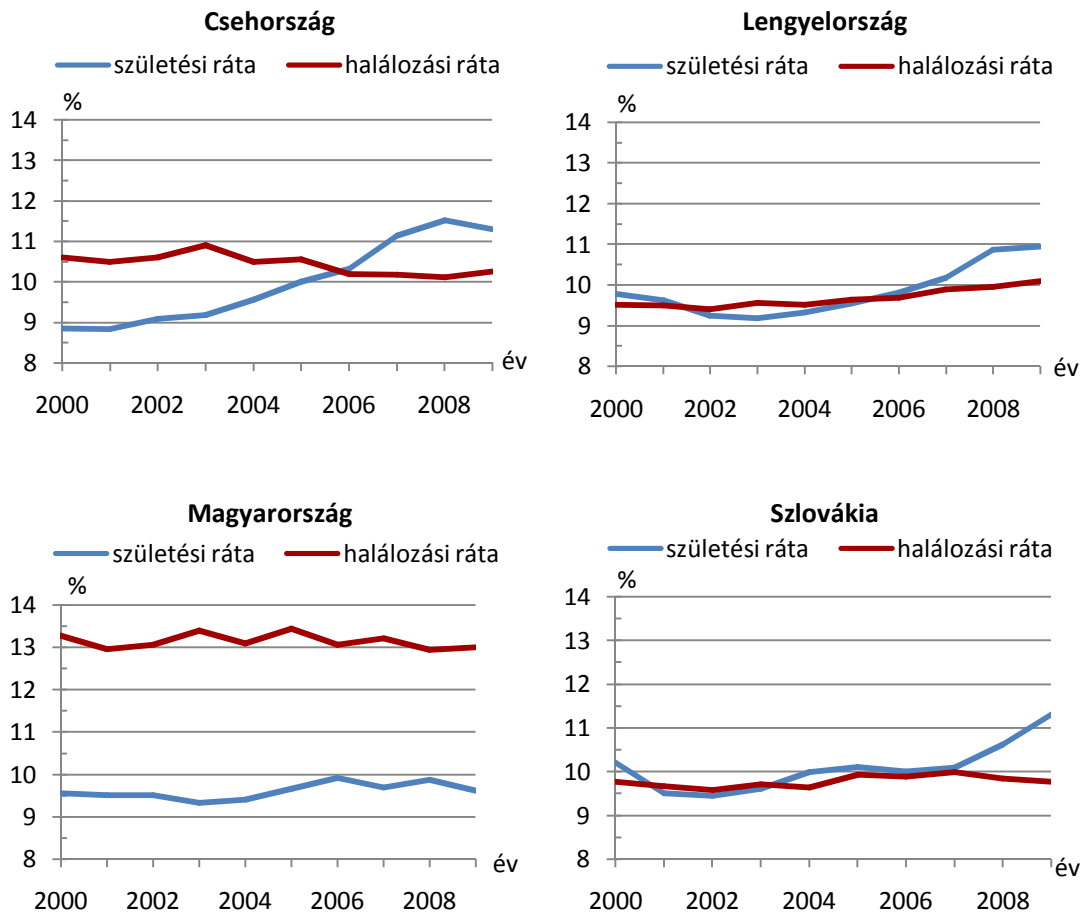

16. ábra: Az ezer lakosra jutó születési és halálozási ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000–2009 (%)

Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

Amíg az évtized elején Csehországban volt a legalacsonyabb a születési ráta (8,8%), 2009-re csaknem a legmagasabb mutatóval (11,3%) rendelkezett a visegrádi országok között. Az évtized végére Magyarország kivételével mindhárom ország 11%-os születési rátát ért el (*16. ábra*).

A halálozási ráta függvényében Magyarország rendelkezett a legnagyobb mutatóval 2000-ben (13,3%), mely értéket egészen 2009-ig megtartotta (13%). Csehországban a születési rátával szemben a halálozási ráta 10% körül stagnált a tíz éves időszak alatt. A második legrosszabb halálozási rátával rendelkezik a vizsgált országok körében. Lengyelországban 2009-re nőtt, Szlovákiában 2007 óta csökken a halálozási ráta. Mindkét országban 9,5% körül mozog (*16. ábra*).

A termékenységi ráta növekedése is alátámasztja a születési ráta növekedését. A termékenységi ráta 1,1%-os és 1,5%-os sávban mozogott a vizsgált időszakban. 2004-től kezdve Csehországban, Lengyelországban és Szlovákiában nőtt, míg Magyarországon az évtized alatt stagnált, 2008 óta pedig csökken. Annak ellenére, hogy Magyarország kivételével a három visegrádi országban nőtt a termékenységi ráta, még mindig a visegrádi négyek rendelkeznek a legalacsonyabb mutatóval, tehát ebből a szempontból egy tömböt képeznek (Malaitin, 2010a) (*17. ábra*).

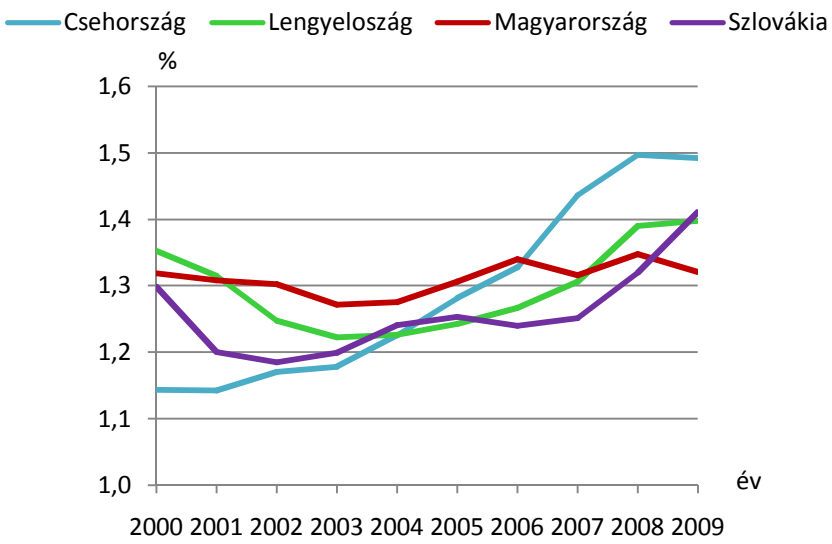

17. ábra: A termékenységi ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000–2009 (%)
Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

A visegrádi országokban még nem olyan fokozott probléma a népességfogyás, mint a nyugat-európai államokban, mert ez a folyamat Közép- és Kelet-Európában időbeli késéssel következik be. Jelenleg viszonylag kedvező demográfiai folyamatok játszódnak le a vizsgált országokban, a probléma 2020 körül lesz igazán megoldást kívánó, főleg ott, ahol az idős népesség aránya alacsony termékenységgel párosul (Viszt, 2008).

4.2.4. A születésszámok növelésére alkalmazott eszközök

A visegrádi országok mindegyikében a felsőoktatás expanziója miatt a családalapítás a húszas évek végéré, a gyermekvállalás a harmincas évek közepére tolódott ki (Barakonyi, 2010). Emellett csökkent a gyermekvállalási hajlandóság egyrészt a nők karrierigénye miatt, másrészt a megváltozott életmód miatt (szingliség, párkapcsolati problémák, „családválság"). A népességcsökkenés még nem annyira fokozott probléma a visegrádi országokban, de látva a nyugati fejlett ipari országokat, ahol már időben előbb jelentkezett a probléma, fokozatos lépéseket tettek a folyamat lassítására. Csehországnak, Lengyelországnak és Szlovákiának, hatékony politikát alkalmazva, 2007-től kezdve sikerült a születési rátát a halálozási ráta fölé emelni.

Az kilencvenes évek előtt *Csehországban* nem volt hatékony családpolitika, ezért szükség volt egy új szociális rendszer kiépítésére, amely a családok helyzetére összepontosít. Mivel csak 2000-től beszélhetünk családpolitikáról Csehországban, az évtized elején még igen alacsony volt a születési ráta az országban, a legalacsonyabb a vizsgált országok körében. 2000 és 2006 között volt előrelépés az ügyben, s ezen új politika hatására nőtt meg a születések száma az országban. A bevezetett családpolitika három kulcsszóra épül: „birth, parentel and child allowance". A szülési szabadság alatt szülési támogatást, a gyermeknevelés kezdeti szakaszán pedig szülői támogatást kapnak a gyermeket vállalók. Ez utóbbi kivételesnek számít a visegrádiak körében, még az apáknak is jár. Ennek elsődleges célja az életkörülmények javítása, ezért 2004-ben 40%-kal emelték, 2007-ben megduplázták, azaz csaknem a havi átlagbér szintjére emelték. A támogatás másodlagos célja a szülő és a munkaerőpiac közötti kapcsolat fenntartása, mégpedig úgy, hogy 2006-tól kedve csak akkor jogosult a szülő a támogatásra, ha három év feletti gyermekét napközis felügyelet alá helyezi (min. 4 óra). Ez lehetővé teszi a szülők újbóli munkába állását. 2008-ban a cseh kormány egy újabb ösztönző intézkedést vezetett és rugalmasabba tette a szülési szabadságot. Választási lehetőséget adott a nagyobb összegű támogatás, de két éves szülési szabadág és a kisebb összegű, de hagyományosan három éves szabadságra vonatkozó támogatás között. A harmadik, de egyben legfontosabb támogatási forma pedig a családi pótlék, amely összege ugyan csökkent az utóbbi években, de az előbbiek javára. A csehek tehát pénzügyi támogatást alkalmaznak, mint ösztönző eszközt, biztonságosabbá téve a gyermekvállalást. A szülők nincsenek sürgetve, hogy újból munkába álljanak, de a támogatások jutatása feltételekhez van kötve, választási szabadsággal együtt (Kocourková, 2009).

Lengyelország a javuló demográfiai trendet a munkaerőpiaci szabályozásnak köszönheti, ugyanis a rugalmas munkaidőrendszerek bevezetésével lehetővé vált, hogy a nők összeegyeztessék családi teendőiket és a karriert, ezáltal a gyermekvállalási hajlandóság is megnőtt körükben. Az aktív munkaerőpiaci eszközök segítségével sikerült növelni a foglalkoztatottságot és csökkenteni a munkanélküliséget, így a legtöbbek számára meg van a biztos forrás a családalapításhoz. Emellett az állam adókedvezményekkel segít, emelte a szülési szabadság alatt adott összegeket és különféle ösztönzőket alkalmaz arra vonatkozón, hogy a nők hamarabb visszaálljanak a munkába. A csehekhez hasonlóan, tehát a lengyelek is alkalmazzák a pénzügyi támogatás eszközét. Emellett 2007-ben adtak ki egy családpolitikára vonatkozó javaslattervezetet, amit 2014-ig kívánnak megvalósítani. Ebben a tervezetben a fentieken túl szerepelt az egészségügyi szolgáltatások könnyebb elérhetőségének biztosítása, valamint barátságosabb környezet megteremtése a gyermeket nevelők számára (például speciális parkolók, gyermek étkezdék). Ezen célkitűzések megvalósítása folyamatban van, de a tervezet hibája, hogy nem kategorizálja az apa szerepét, valamint nem tér ki arra, hogy az elmaradott térségekben hogyan fognak ugyanolyan megélhetési körülményt biztosítani, mint a fejlettekben (Hernik, 2007).

Szlovákiában is sikerült 2007 után növelni a születési rátát. Ez elsősorban a 2004-es adóreformnak volt a következménye. Az egykulcsos adórendszer bevezetésével egyszerűbbé, átláthatóbbá tették a rendszert, nőtt a kiszámíthatóság, így a nők is könnyebben mertek gyermeket vállalni. A közvetlen adók felől a közvetett adók irányába tolódtak el. A 19%-kos kulcs bevezetésével bizonyos adók csökkentek (társasági adó), mások növekedetek (általános forgalmi adó). Ez még sem csökkentette az adóbevételeket, sőt, az SZJA és a TA bevételek növekedtek. A rendszer előnye tehát, hogy sikeresebbé tette a vállalkozásokat a magasabb jövedelem miatt, csökkent a kiskapuk száma (többen fizették be az adót), ezáltal gazdasági növekedést realizáltak az országban. Ezen kívül a munkaerőpiaci szabályozás is pozitívan hatott. A lengyelekhez hasonlóan itt is nőtt a munkahelyek száma, tehát a stabil háttér megteremtődött a gyermekvállaláshoz, ezáltal a születési ráta a halálozási ráta fölé szökött (Balláné, 2006). Megállapítható, hogy a vállalatok és az állam közötti kapcsolattartás fontos, de a politikai és az üzleti szféra összefonódása egyben versenyképesség rontó tényező is lehet, ha nemcsak piaci szempontok érvényesülnek (Viszt, 2007).

Magyarország ismét kivételt képez a visegrádi négyek körében, ugyanis itt a legnagyobb a családtámogatások aránya a szociális transzfereken belül, mégis alacsony a születési ráta. Ezt az információt közölte a Népszabadság online hírösszefoglalója 2010 vé-

gén, melyet adatokkal is alátámasztott: Magyarország 10,2%-ot, Csehország és Szlovákia 7-8%-ot, Lengyelország csak 3,3%-ot fordít a családpolitikára. A magyar népesség tehát folyamatosan fogy, melynek okai a növekvő árak, az aprózódó bérek, a szociális válság és a jogbizonytalanság (Danó, 2011). A kiszámíthatatlanság, a csökkenő munkahelyek száma, a növekvő munkanélküliség és adóterhek miatt a magyar nők nem mernek gyermeket vállalni. Az „elhibázott politikák" csak kiélezik a feszültségeket és elmélyítik a bizalmatlansági válságot. Megállapítható tehát, hogy a politikai, gazdasági, társadalmi környezet közvetve befolyásolja egy ország reprodukciós képességét (Szatmáry, 2008). Ennek függvényében Magyarország az utóbbi időben sokat rontott versenyképességén. A megszorító intézkedések alkalmazása, valamint a nem megfelelő adóreformok gyakran félre viszik a gazdaságot. A Versenyképességi évkönyvek 2008-as közleménye szerint a visegrádi négyek közül Magyarország tölt a legtöbb időt az adózással, amely egy versenyképesség rontó tényező, mert az adóterhek korlátozzák a fizetési és fejlesztési lehetőségeket a vállaltoknál. A magyar kormány 2010-ben a családi adókról tárgyalt, ugyanis a családi adó bevezetése ösztönözné a gyermekvállalást, a házasságok egyben maradását és csökkentené az adminisztrációs költségeket. Ez, azonban önmagában még kevés, nem beszélve arról, hogy nagy jövedelem kell hozzá, amellyel csak kevés magyar család rendelkezik (Malatin, 2010b). Jelenleg az adórendszer, csak családi kedvezménnyel – amely adóalap csökkentő tétellel – tudja ösztönözni a gyermekvállalást. A másik probléma az alacsony születési ráta mellett az, hogy a halálozási ráta tartósan meghaladja a születési rátát. A Budapest Analysis egyik cikke szerint ennek az lehet az oka, hogy Magyarországon a legnagyobb a szív és daganatos betegségek száma, illetve az állam csak 2-3% körüli összeget fordít az egészségügyi rendszer modernizálására, ellenben az EU átlaggal, ahol ez 6-7% körüli értéket vesz fel.

A születésszámok csökkenő tendenciája mellett a visegrádiak odafigyelnek az elöregedés problémájára is, ugyanis az idősek munkavégzési képességét alacsonyabb termelékenység jellemzi a rosszabb egészségügyi állapot miatt, ami az elkövetkező években versenyhátrányt okozhat a munkaerőpiacon (Galla, 2005). A szlovák elnökség alatt (2010. július 1. – 2011. június 31.) intenzívebb lett a visegrádiak együttműködése ezen a téren, ugyanis érvényesítették álláspontjukat az adó- és a nyugdíjreform kérdésében.[5]

[5] A szlovák elnökség idején intenzívebb lett a visegrádi együttműködés: http://karpatinfo.net/kulfold/2011/06/16/v4-szlovak-elnokseg-idejen-intenzivebb-lett-visegradi-egyuttmukodes

4.2.5. Aktív idősügyi politika

2000-től a visegrádi négyek új nyugdíjrendszert vezettek be, amely értemében figyelembe vették a ledolgozott évek számát, és célul tűzték ki a nyugdíjkorhatár fokozatos kitolását, hogy a gazdaságilag aktívak számát emeljék (Rogut et al., 2007). 2011-re a visegrádiaknak sikerült eredményt elérnie ezen a téren: Szlovákia és Magyarország 62 évre; Csehország a nők esetében 56-60 évre, a férfiaknál 61 év plusz 8 hónapra; Lengyelországban a nőknél 60 évre, a férfiaknál 65 évre tolták ki a nyugdíjkorhatárt.[6]

A visegrádi országok fontosnak tartották a foglalkoztatottság elősegítését az idős lakosság körében. Ezért Lengyelország 2000–2006-os Nemzeti Stratégia programjában célul tűzte ki a humán erőforrás fejlesztését az idősek körében, valamint az 50 plusz programmal az 50 év felettiek foglalkoztatottságának növelését. Végső célja a Lisszaboni Stratégia és az EU Foglalkozatási Stratégiájának megfelelni (Rogut et al., 2007).

Szlovákiában több cég is csatlakozott az aktív idősügyi politikához, mint például a Szlovák Telecom, a PTK és a Knot Ltd. Ezek a vállaltok fizetés kiegészítést adnak azoknak dolgozóknak, akiknek már csak néhány évük van a nyugdíjba vonulásig, és „x" évet ledolgoztak a cégnél. Emellett, estelegesen vállalják az idősek ingyenes oktatását, átképzését, továbbképzését. Évente kötelező orvosi vizsgálatot rendelnek el, ezáltal odafigyelnek az idős munkaerő egyben szellemi és fizikai állapotára is, megadva a lehetőséget, hogy tovább maradjanak munkaerőpiaci szereplők (Juraj, 2007).

Csehország a lengyelekhez hasonlóan kiadott egy Nemzeti és egy Humán Erőforrás Stratégia programot 2003-ban és 2004-ben, amelyben a fentieken túl célul tűzte ki a diszkrimináció csökkentését az idősek körében, valamint a rugalmas munkaidőrendszerek támogatását. Fokozott figyelmet fordítanak a strukturális változással sújtott területek 50 év feletti munkaerejének átképzésére. Támogatást adnak továbbá azon cégeknek, amely az idős korosztályból is alkalmaznak munkaerőt (Vidovićová, 2007).

Magyarországon a 2000-2003-as program még a nők foglalkoztatottsági helyzetén kívánt javítani, a 2005-ös program már az idős korosztályokat is beemelte. 2005-től állami támogatást kaptak azon cégek, amelyek 50 év felettieket alkalmaznak, 2006-tól kezdve ezt regionális alapokból finanszírozzák. Jelenleg az adórendszer átalakításával próbálják pótolni a politikusok a megnövekedett idős korosztály finanszírozása miatt kieső pénzt (Szeman–Kucsera, 2007).

---

[6] Nyugdíjkorhatárra vonatkozó információk:
http://www.euvonal.hu/index.php?op=mindennapok_nyugdijak&id=58

4.3. A MUNKATERMELÉKENYSÉG, MINT A VERSENYKÉPESSÉGET MEGHATÁROZÓ TÉNYEZŐ

4.3.1. A munkatermelékenység definiálása

A nemezgazdasági szintű versenyképesség lényeges összetevője a foglalkoztatottság mellett a munkatermelékenység (Losoncz, 2006). A versenyképességen túl a foglalkoztatottsági rátához hasonlóan a gazdasági növekedés mérőszáma is, így nemcsak a versenyképesség két tényezője a foglalkoztatottság és a munkatermelékenység között mutatható ki kapcsolat, de a foglalkoztatottság és GDP, valamint a munkatermelékenység és GDP között is.

Munkatermelékenységen valójában az egy munkás által egy munkaóra alatt előállított outputot értjük, de mivel a ledolgozott munkaórára nem állnak rendelkezésre nemzetközi összehasonlítást lehetővé tevő idősorok, így a munkatermelékenységet az egy foglalkoztatottra jutó GDP-vel lehet definiálni (Losoncz, 2006).

A visegrádi országok körében 2000-től 2005-ig Magyarországon nőtt a legnagyobb ütemben a munkatermelékenység, évente 3-4 százalékponttal. Ekkor még a szlovák mutató nem haladta meg a magyart, sőt csaknem ez volt legalacsonyabb, hisz csak a lengyel volt alatta. 2005-ben azonban a szlovák termelékenység dinamikus növekedésnek indult, 2007-re már lehagyta a cseh és a magyar mutatót, 2009-re pedig elérte az Európai Unió átlagában számolt 81%-ot (Viszt, 2008). A magyar mutató növekedése 2007-ig lelassult, aztán újból növekedésnek indult (*18. ábra*).

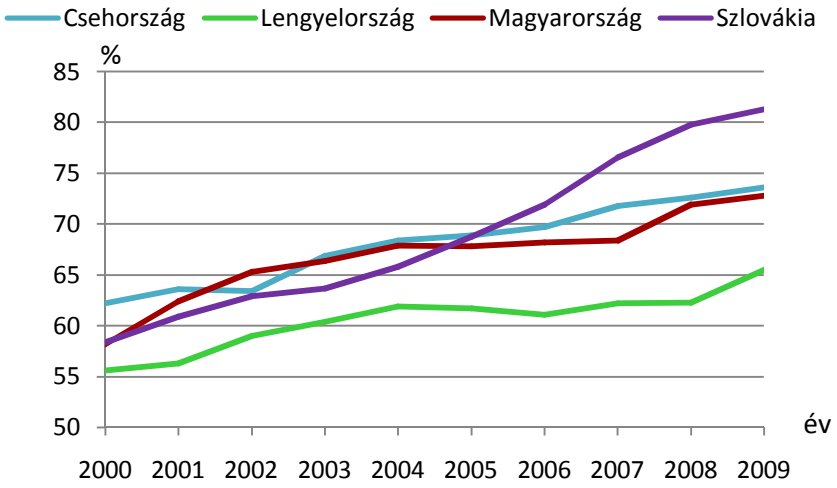

18. ábra: A munkatermelékenység alakulása a visegrádi országokban 2000–2009 (PPS, EU27=100%)

Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

4.3.2. A munkatermelékenység alakulása a foglalkoztatottság függvényében

Az egy foglalkoztatottra jutó GDP javulásának egyik forrása a foglalkoztatottak számának csökkenése. Ha csökken a foglalkoztatottak száma, akkor nő a munkatermelékenység, de csak akkor, ha a GDP növekszik, vagy annak visszaesése alacsonyabb, mint a foglalkozatási ráta csökkenése (Losoncz, 2006).

A hipotézis feltételének megfelelnek a visegrádi országok, mert a GDP mind a négy országban nőtt. Csehországban és Lengyelországban 2000-ről 2009-re évente átlagosan 5%-kal, míg Szlovákiában csaknem elérte a 7%-ok növekedési ütemet. Magyarország ebben a tekintetben is sereghajtó, ugyanis itt csak 4%-kal nőtt a GDP évente átlagosan (*19. ábra*).

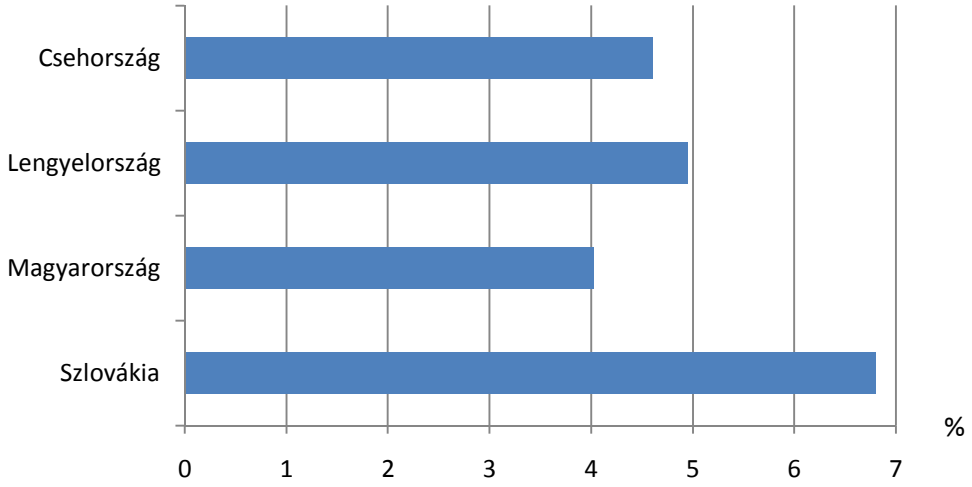

19. ábra: A GDP éves átlagos növekedési üteme a visegrádi országokban, 2000–2009 (%)

Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

Az éves átlagos változás kiszámításának képlete:

$$\bar{l} = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_0}}$$

ahol,

$\bar{l}$ = fejlődés átlagos üteme
n = évek száma
n-1 = változások száma
y_n = tárgy időszaki adat
y_0 = bázis időszaki adat

Megállapítható, hogy a visegrádi négyek estében igaz az állítás, miszerint a foglalkozatási ráta csökkenésével nő a munkatermelékenység. A lengyel példa támasztja ezt leginkább alá, ahol a legintenzívebben csökkent a foglalkozatási ráta 2000-ről 2003-ra, ugyanis kb. 7%-kal volt alacsonyabb a termelékenység 2003-ban, mint 2000-ben. Az állítást a cseh példa is igazolja, ugyanis a foglalkoztatási ráta csökkenésével egyidejűleg nőtt a munkatermelékenység. Magyarországon és Szlovákiában a foglalkozatási ráta stagnálása mellett ment végbe a folyamat (*20. ábra*).

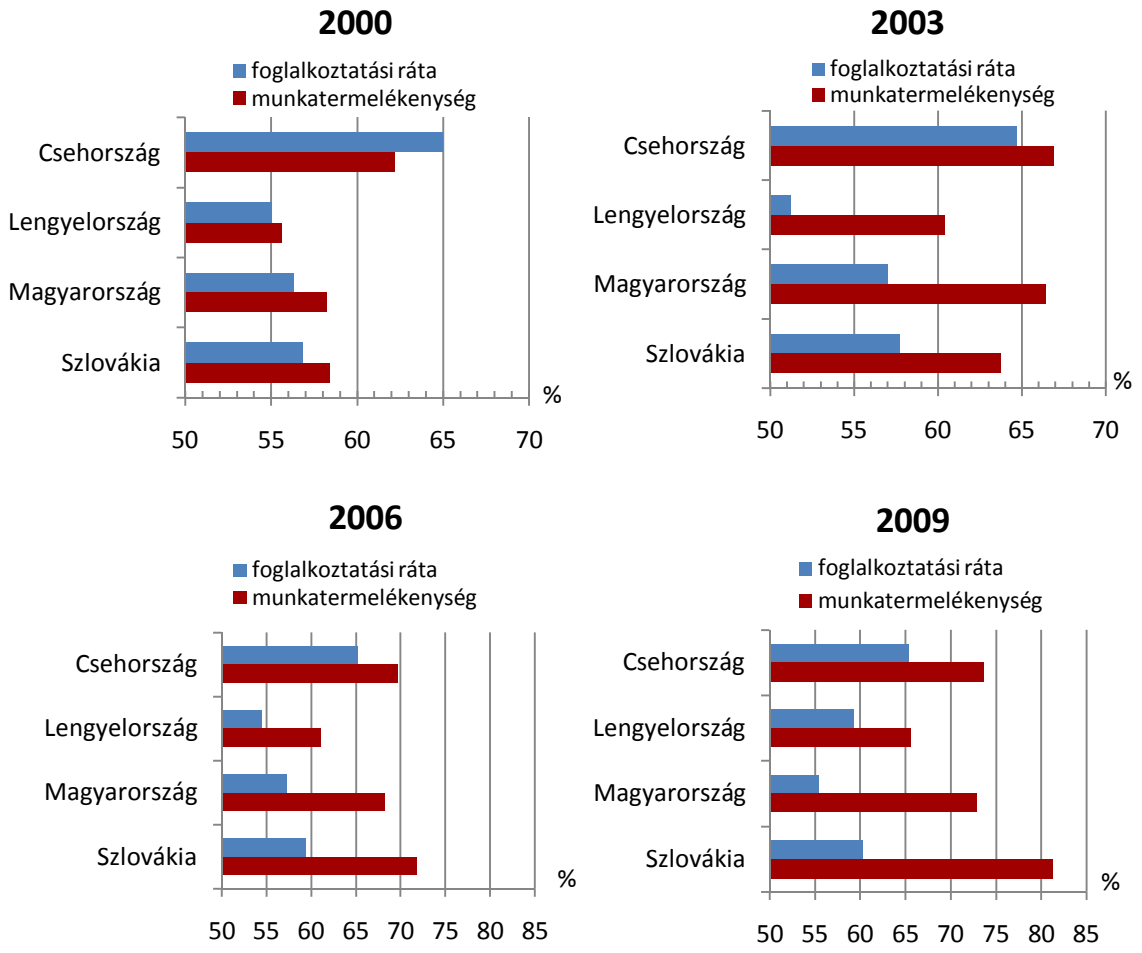

20. ábra: A munkatermelékenység és a foglalkoztatási ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000–2009 (%)

Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

Azonban érdemes megfigyelni a 2006 és 2009 között lejátszódott folyamatokat is, ahol arra a megállapításra lehet jutni, hogy a foglalkozatási ráta növekedésével egyidejűleg a munkatermelékenység is nőtt. Feltűnő ismét a lengyel példa, ahol a foglalkozatási ráta 55%-ról 59%-ra nőtt, a termelékenység pedig 61%-ról 66%-ra. Szlovákiában is ilyen irányú elmozdulást lehet tapasztalni, Csehországban pedig a foglalkozatási ráta stagnálása

melletti növekedés figyelhető meg. Magyarország ebben a viszonylatban is alkalmazkodik az előző megállapításhoz, csökkent a foglalkoztatottság és nőtt a munkatermelékenység (*20. ábra*).

Ha valóban csak a foglalkozatási ráta a nagyságától függne a termelékenység, akkor az államok abban lennének érdekeltek, hogy csökkentsék a foglalkoztatottak számát. A Lisszaboni célok értelmében azonban, a versenyképesség egyik sarkalatos pontja a több és jobb munkahely. Ez már megcáfolja az állítást, miszerint csökkenteni kell a foglalkoztatottságot (Losoncz, 2000). A Lisszaboni Stratégia végső célja az életkörülmények javítása. A társadalmi jólétet pedig a biztos fizető állás teremti meg. Ennek értelmében a foglalkoztatottság csak kismértékű csökkentével lehet növelni a munkatermelékenységet, úgy, hogy közben a GDP nő, vagy kisebb ütemben csökken, mint a foglalkozatási ráta. Az állítást valóban a feltétel teszi teljessé.

A hipotézis csak a 2000-2003 közötti időszakra érvényes, ugyanis 2006-2009 között már eltéréseket lehet tapasztalni. Ennek értelmében a lengyelek, a csehek és a szlovákok nem a foglalkoztatási ráta csökkenésének tudhatják be az egy foglalkoztatottra eső GDP növekedését, hanem a műszaki fejlesztéseknek és a beruházásoknak (Losoncz, 2006). Ilyen volt például az információs- és kommunikációs technológiába való beruházás, emellett a gazdaságpolitikában végrehajtott reformok, a szabályozási környezet korszerűsítése, a munkaerőpiac rugalmasságának fokozása és a vállalkozásbarát környezet megteremtése (Viszt, 2008).

4.3.3. A munkatermelékenység és a GDP összefüggései

A fentiekben a versenyképesség, pontosabban gazdasági növekedés két tényezőjének, a foglalkoztatottság és a munkatermelékenység kölcsönhatását vizsgáltam meg. Arra a megállapításra jutottam, hogy a foglalkoztatási ráta hatással van a GDP/foglalkoztatott alakulására egy bizonyos feltétel megléte mellett. Most a munkatermelékenység GDP-re gyakorolt hatását vizsgálom meg, ugyanis a GDP dinamika legfőbb forrása a foglalkoztatottság növekedése mellett a munkatermelékenység növekedése (Losoncz, 2006).

2000 és 2009 között Szlovákiában nőtt a legnagyobb ütemben a munkatermelékenység. 2009-ben 60%-kal volt nagyobb a munkatermelékenység, mint 2000-ben. A GDP változása is követte a munkatermelékenység változását, amely mutató esetében a 2009-es érték 80%-kal haladta meg a 2000-est. Csehországban és Lengyelországban a változás hasonló, nőtt a GDP/foglalkozatott, s ezzel párhuzamosan nagyobb mértékben nőtt a GDP is. A két ország mutatói körülbelül hasonló értéket vettek fel. Magyarország ebben a

tekintetben is kilóg a sorból, mivel a munkatermelékenység változását nem követte nagyobb arányú GDP változás (*21. ábra*).

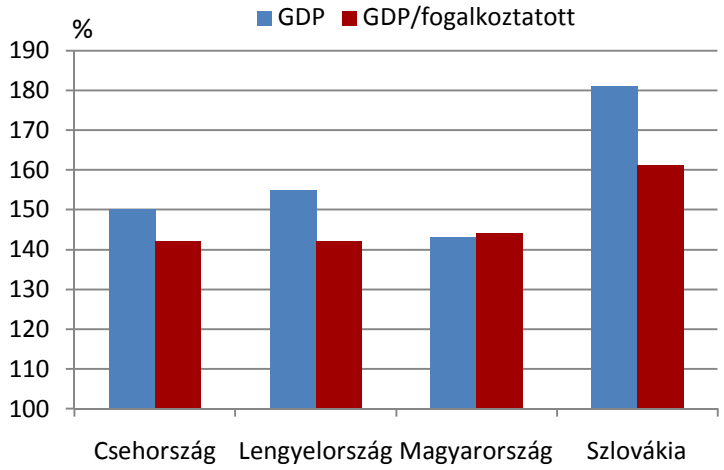

21. ábra: A GDP és a munkatermelékenység változása a visegrádi országokban, 2000–2009 (2000=100%)

Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

A változás kiszámításának képlete:

$$V_d = \left(\frac{tárgy\ időszaki\ adat}{bázis\ időszaki\ adat}\right) * 100$$

ahol,

V_d = dinamikus viszonyszám

Magyarországon, 2000 és 2004 között volt pozitív a helyzet, ugyanis a vizsgált országok körében a legnagyobb munkatermelékenység változással rendelkezett. 2004-ben 29%-kal volt nagyobb a munkatermelékenység, mint 2000-ben, ezt a GDP is követte 32%-kal a legnagyobb változást produkálta az ország. 2005 és 2009 között megfordult a helyzet, ugyanis a legalacsonyabb GDP/foglalkoztatottal és GDP rendelkezett. Ekkor érte utol Szlovákia Magyarországot, s 2009-ben már a legnagyobb üteművé vált mindkét változó a növekedése Szlovákiában. Csehországban és Lengyelországban 2005 és 2009 között a munkatermelékenység üteme meghaladta a magyart, ezért sikerült 2009-re nagyobb GDP változást felmutatni mindkét országnak, mint Magyarországnak (*22. ábra*).

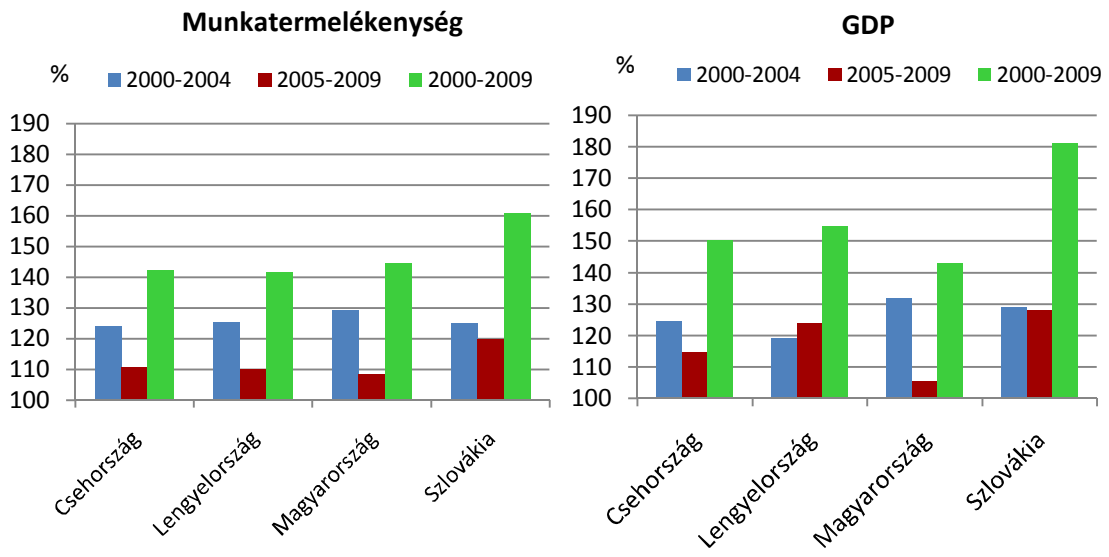

22. ábra: A munkatermelékenység és a GDP változása a visegrádi országokban, 2000–2009 (%)

Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

Az évtized elején, Magyarországon még magas volt a munkatermelékenység. 2003-ig Csehország után a második legnagyobb értékkel rendelkezett, míg Csehországban 67%, addig a Magyarországon 66% volt 2003-ban a munkatermelékenység. Ennek, azonban Magyarországon az alacsony aktivitási ráta volt az ára, ugyanis 2003-ban ez az érték, csak 61% volt, addig Csehországban 71%, ami lényegesen nagyobb (Losoncz, 2006).

Összességében nézve Csehországban, Lengyelországban és Szlovákiában 2000-ről 2009-re nőtt a munkatermelékenység, ezzel párhuzamosan a GDP is. A munkatermelékenység növekedésének az oka az évtized elején még az alacsony, vagy csökkenő foglalkozatási ráta volt, de az évtized végére már a foglalkozatási ráta nőtt, így a GDP/foglalkozatott növekedése más okok miatt zajlott le. A legnagyobb növekedést Szlovákia produkálta a három ország közül. Magyarország kivétel, ugyanis 2009-re nőtt ugyan a munkatermelékenység, de a GDP változása nem volt annyira dinamikus. Itt viszont elmondható, hogy a foglalkozatási ráta csökkenése miatt nőtt a munkatermelékenység 2006 és 2009 között.

4.3.4. A munkatermelékenység a bérek vonatkozásában

A visegrádi négyek bruttó átlagbére 2000 és 2009 között folyamatosan növekedett. A magyar bérekben is növekedés volt tapasztalható annak ellenére, hogy a magyar bruttó bérek euró értéke alatta marad az összes többi országénak (Palócz, 2010). Szlovákia versenyképességének javulását az adókedvezmények mellett, a restriktív bérpolitikának tudható be, azaz béreket mesterségesen alacsonyan tartották. Egészen 2009-ig Szlovákiában voltak a legalacsonyabbak a bérek a visegrádi országok körében. Magyarország termelékenységjavulása 2005-ig az elfogadható bérpolitika következménye, a lengyel bérpolitika, pedig erodálta a termelékenység versenyképességet javító hatását (Losoncz, 2006). Lengyelországban volt, még 2009-ben is a munkatermelékenység, amelyet a magasra szökő bérek korlátoztak. Az korábbi elemzésekből, azonban kiderül, hogy a munkatermelékenység változásának üteme 2005 és 2009 között már meghaladta a magyart (*23. ábra*).

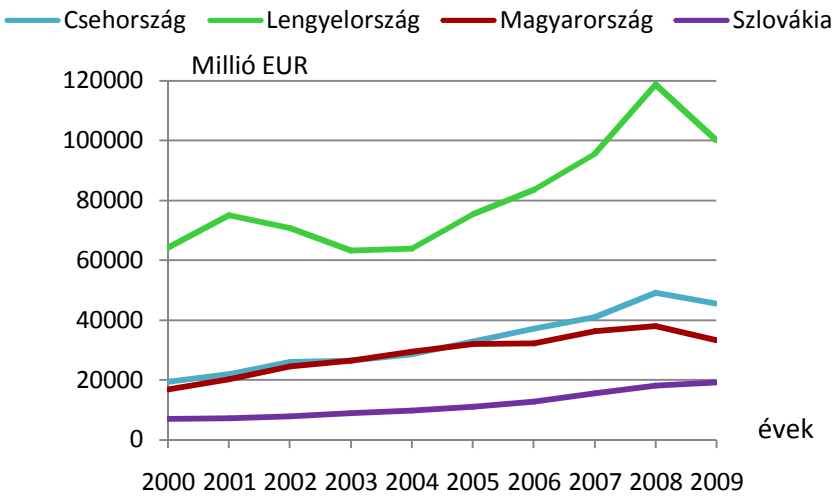

23. ábra: A teljes foglalkoztatottság éves bruttó bérek alakulása a visegrádi országokban, 2000–2009 (folyó áron, millió EUR)
Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

Az egység bérköltség vonatkozásában mind a négy országban növekedés tapasztalható. Szlovákiában 2000-től lassú tendenciaszerű növekedés ment végbe, a cseh mutató pedig kisebb nagyobb kilengéssel 2003-tól követte a szlovák függvény növekedését. Lengyelországban mindkét irányban nagy kilengések voltak (*24. ábra*). A magyar egységnyi bérköltség pedig szaggatottan, de csökkent (Palócz, 2010). Magyarország tehát versenyképesnek bizonyult a bérköltségeket illetően (Losoncz, 2006). 2008-ban a gazdasági világválság hatott a bérdinamikára, s az egységnyi reálbérek csökkenését váltotta ki közvetve (Palócz, 2010).

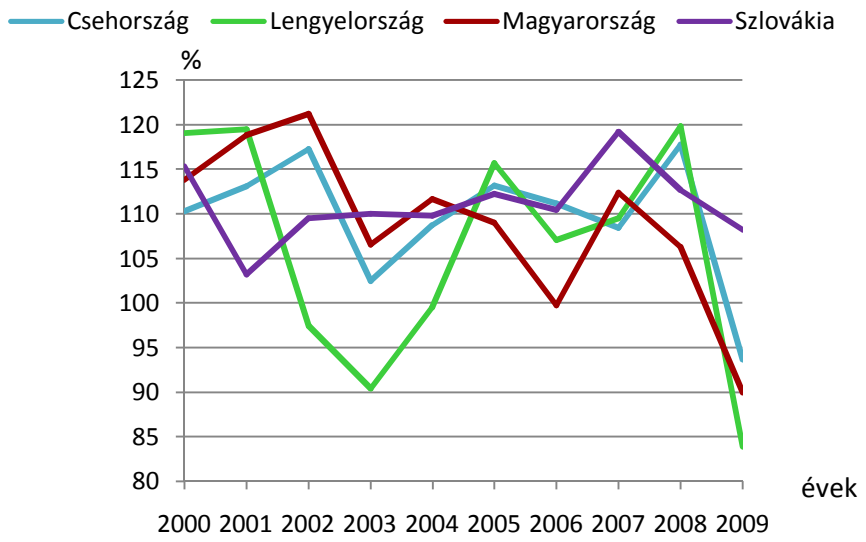

24. ábra: Az egységnyi bérköltségek alakulása a visegrádi országokban, 2000–2009 (%)

Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

A munkatermelékenység és a bérek egymást befolyásoló tényezők. A magas szintű és növekvő ütemű munkatermelékenység, lehetővé teszi a magas szintű bérek kifizetését (Lengyel, 2003). A munkatermelékenység növekedése tehát a bérek növekedésére is ösztönzőleg hat. Ha, viszont a bérek túlságosan megnövekszenek káros hatással is lehetnek a munkatermelékenységre (Milotai, 2004). Ezért igyekezni kell a béreket alacsonyan tartani. A fejlődő országok versenyelőnyét is az alacsony bérek jelentik, ezáltal tudják növelni termelékenységüket. Azonban a fejlett világ a magas bérek ellenére is versenyképes. A bérek csaknem minden esetben meghaladják a munkatermelékenység növekedési ütemét. A fejlettek a versenyelőnyt pont a béremeléssel érik el, nem pedig az alacsony bérekkel, hisz a magasabb bérek motiválják a munkaerőt, ezáltal nő a termelékenység. Ennek értelmében a termelékenység döntő befolyással bír a fejlődő országok bérelőnyeivel szemben (Losoncz, 2006). A bérek hatása, viszont nem elhanyagolandó. A két tényező kölcsönösen befolyásolja egymást. Akkor működnek jól a fejlett gazdaságok, ha a munkatermelékenység és a bruttó átlagbérek növekedése összhangban van (Milotai, 2003). Az nem jelent problémát, ha a bérek meghaladják a munkatermelékenységet, de nagyban tegyék ezt. A visegrádi országoknál is a bruttó bérek növekedése csaknem minden esetben meghaladta a munkatermelékenységet. A két mutató együtt haladt, tehát a növekvő bérek túlnyomórészt nem befolyásolták a munkatermelékenység alakulását (*25. ábra*).

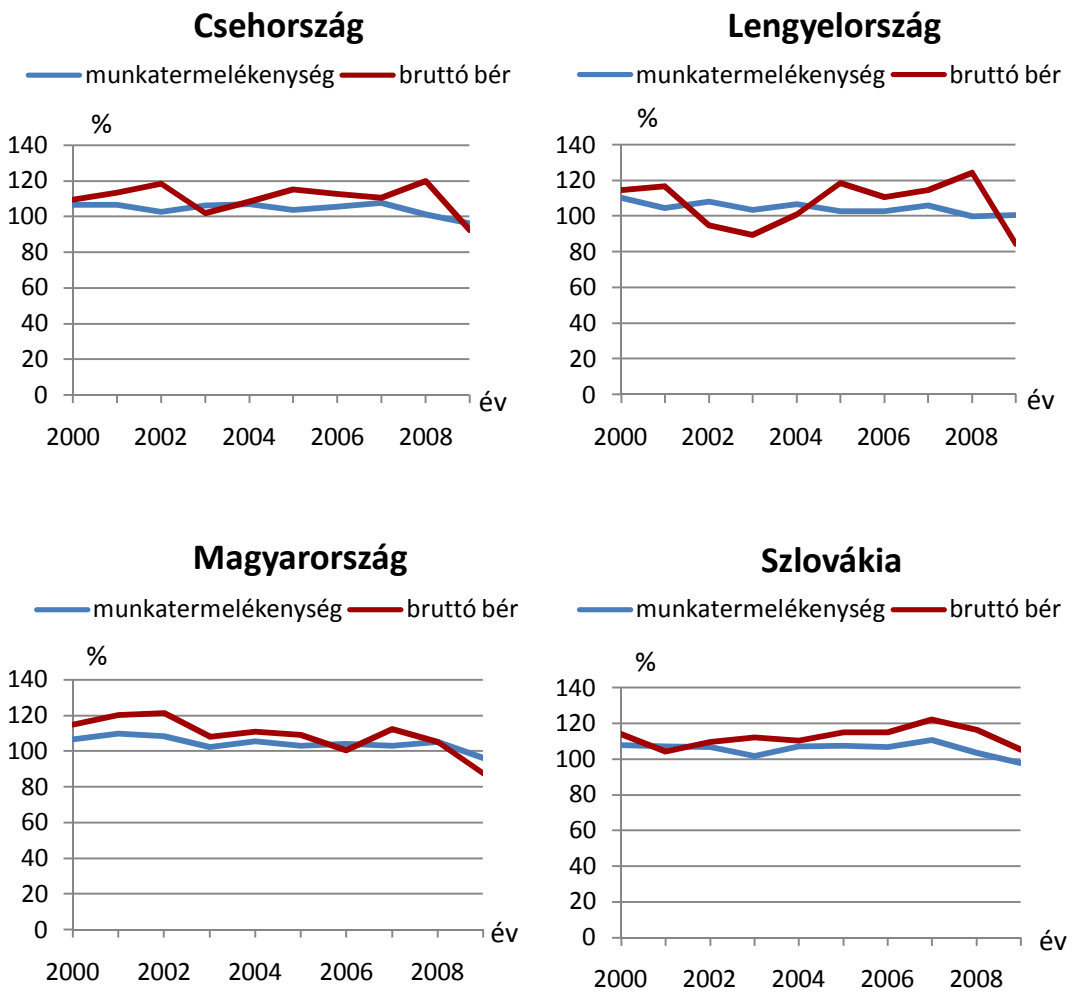

25. ábra: A bruttó bérek és a munkatermelékenység változása a visegrádi országokban, 2000–2009 (az előző év százalékában)

Forrás: Saját szerkesztésű diagram Eurostat adatok alapján

A bércsökkentésre irányuló törekvések sokáig nem tarthatók fent, ugyanis a növekvő bérek teszik lehetővé az életszínvonal javulását. Versenyképességi tartalékok rejlenek a bérekre rakódó adók és járulékok csökkentésében (Losoncz, 2006). Ezt használta ki helyesen Szlovákia. A fejlett világban tehát nem bércsökkentéssel kell javítani a versenyképességét, hanem kutatás-fejlesztéssel és beruházásokkal (Milotai, 2003).

5. KITEKINTÉS REGIONÁLIS SZINTRE

Regionális szinten is értelmezhető a nemezgazdaságok versenyképességét meghatározó három fő tényező, az egy főre jutó GDP, a foglalkoztatottság és a munkatermelékenység (Lengyel, 2000).

5.1. A FOGLALKOZTATOTTSÁG ALAKULÁSA A RÉGIÓKBAN

A foglalkoztatottság tekintetében 2000-ben a cseh régiók látványosan kiemelkedtek a V4-ek régiói közül, ugyanis mindegyik esetében csaknem 70%-os foglalkozatási rátáról beszélhetünk. A visegrádi négyek körében csak a pozsonyi régió rendelkezett még ilyen magas mutatóval. A 60%-os szintet viszont Lengyelország és Magyarország központi régiója, a varsói- és a közép-magyarországi régió is elérte. Egyes területek azonban, még 50%-os foglalkozatási rátával sem rendelkeztek, mint például az észak-magyarországi és az észak-alföldi régió, valamint a Lengyel-alföldön fekvő Warminsko-Mazurskie és Lubuskie, továbbá az alsó- sziléziai Dolnoslaskie és a felső-sziléziai Slaskie. Az országok egész területét nézve, Csehország homogén, Lengyelország és Magyarország foglalkoztatottsága pedig heterogén képet mutatott. Szlovákiában a pozsonyi régió kiugró értékkel rendelkezik a többi területhez képest (*26. ábra*).

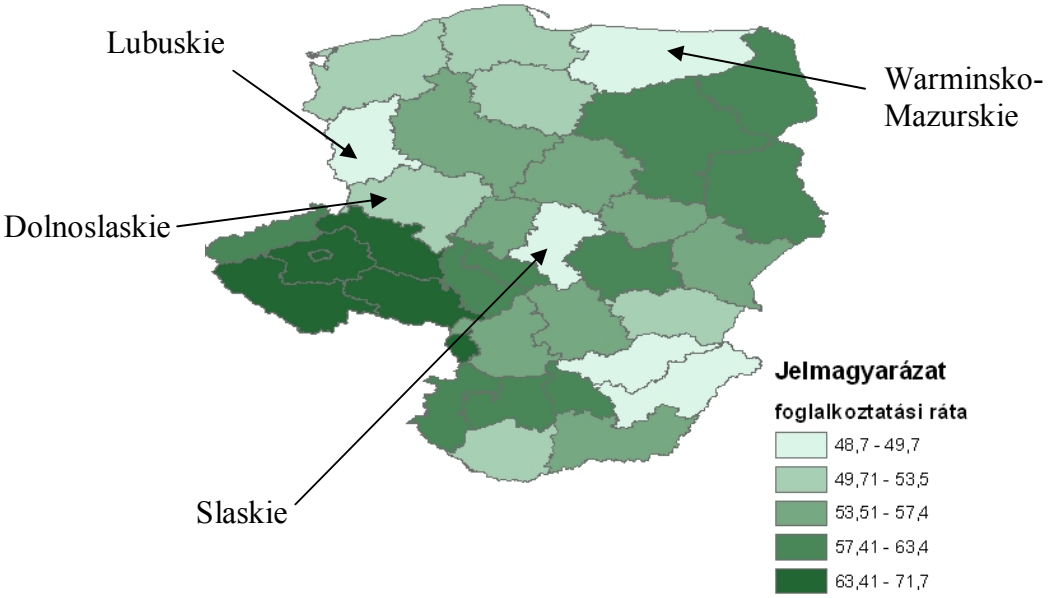

26. ábra: A foglalkozatási ráta alakulása a visegrádi országok régióiban, 2000 (%)
Forrás: Saját szerkesztésű ábra Eurostat adatok alapján

2009-re Csehország egyes középső régióiban csökkent a fogalkozatási ráta, ugyanakkor, még mindig jelentős a központi területeken és a délnyugati régióban. Ezzel szemben Magyarországon szembetűnő a helyzet romlása, hiszen 2009-re az észak-magyarországi és az észak-alföldi régó mellett, a dél-alföldi és a dél-dunántúli régió is 50% alatti értéket vett fel. Lengyelország képe egységesebbé vát, még a fent említett négy hátrányos helyezű régióban is javulás volt tapasztalható, de nem a fejlett területek rovására. Szlovákia két részre szakadt, a 60% feletti foglalkozatási rátával rendelkező nyugara és a 60% alattival rendelkező keletre (*27. ábra*).

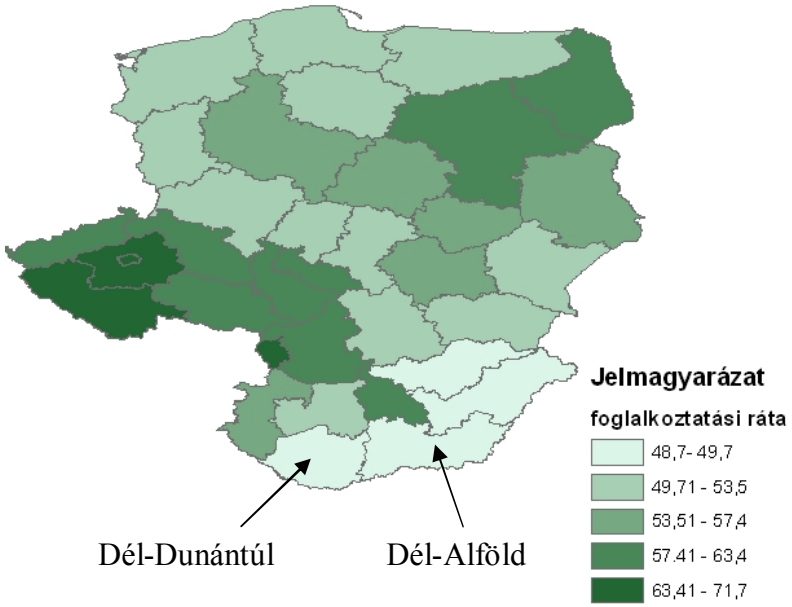

27. ábra: A foglalkozatási ráta alakulása a visegrádi országok régióiban, 2009 (%)
Forrás: Saját szerkesztésű ábra Eurostat adatok alapján

5.2. A MUNKANÉLKÜLISÉG ALAKULÁSA A RÉGIÓKBAN

A munkanélküliségi ráta a foglalkozatási rátával ellentétesen alakult 2000-ben. Ott ahol magas volt a foglalkozatási ráta, a munkanélküliségi ráta alacsony értéket vett fel, így Csehország rendelkezett a legjobb munkaerőpiaci helyzetképpel. Kiemelkedő a prágai régió, ahol a 72%-os foglalkozatási ráta 4%-os munkanélküliségi rátával párosul. Ezt az alacsony munkanélküliségi szintet még a pozsonyi régió sem érte el, 7%-os értékkel rendelkezett. Szlovákiában a közép- és kelet-szlovákiai régióban volt súlyos a helyzet, Lengyelországban pedig Warminsko-Mazurskie és Lubuskie területén. A munkanélküliség oka ezen alföldi területeken a csaknem összeomló mezőgazdaság (*28. ábra*).

Összességében nézve 2000-ben Lengyelországban volt a legnagyobb a munkanélküliség, szinte az egész ország területét lefedte. Magyarország ekkor még a Csehországhoz hasonlóan pozitív képet mutatott, míg a szlovákiai munkanélküliség a magyart is meghaladta. Ennek az alacsony rátának az oka, a V4-ek összehasonlító vizsgálata során már említett regisztrációs technika a munkaügyi központokban (*28. ábra*).

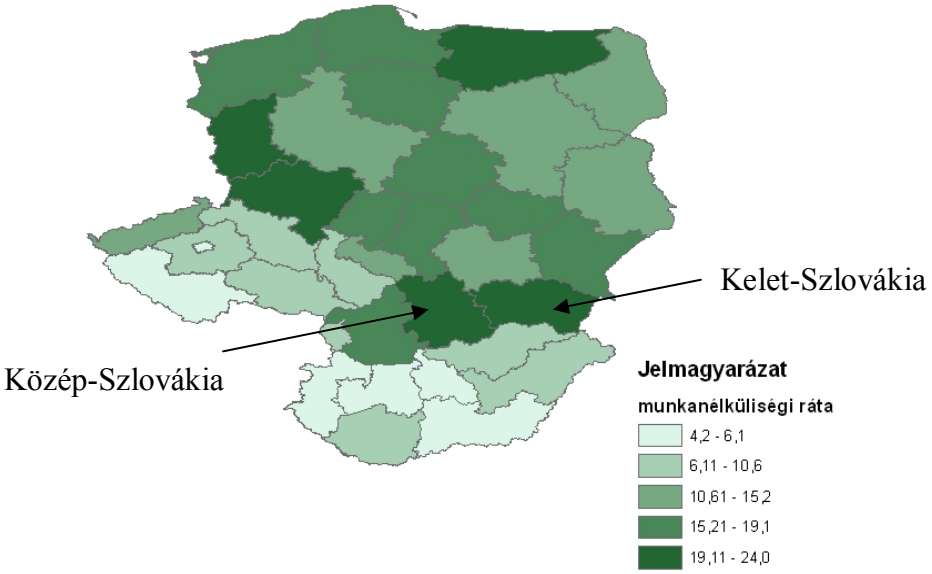

28. ábra: A munkanélküliségi ráta alakulása a visegrádi országok régióiban, 2000 (%)

Forrás: Saját szerkesztésű ábra Eurostat adatok alapján

2009-re jelentősen átrendeződött a visegrádiak munkanélküliségi térképe. Szlovákia közép és keleti területeinek helyzetbeli súlyossága fennmaradt, viszont a viszonylag kedvező adatokkal rendelkező észak-magyarországi és észak-alföldi régióban 5 százalékponttal megugrott a munkanélküliségi ráta 2000-ről 2009-re. Hasonló látványos romlás, volt megfigyelhető az Érchegység területén fekvő Severozápad nevű régióban is. Csehország ezen területe, már a foglalkoztatási ráta vonatkozásában változást mutatott a vizsgált periódusban, de nem volt olyan szembetűnő, mint a munkanélküliségi ráta esetén. Lengyelországban fennmaradt a Sziléziát felölelő régiók magas munkanélküliségi rátája, hasonlóan a cseh keleti határ menti Moravskoslezskohoz. Az említett régiók munkanélküliségének oka, hogy ezek ún. szektor specifikus régiók, ahol a munkaerő egyoldalúan képezett és nagyon immobil. Az észak–alföldi régió magas munkanélküliségi rátájának nem a nehézipari hanyatlás az oka, hanem a térségbe irányuló külföldi tőkebefektetések alacsony száma. A kelet- és közép- szlovákiai régióból pedig a jól képzett munkaerő elvándorol a fejlett pozsonyi régió felé (*29. ábra*).

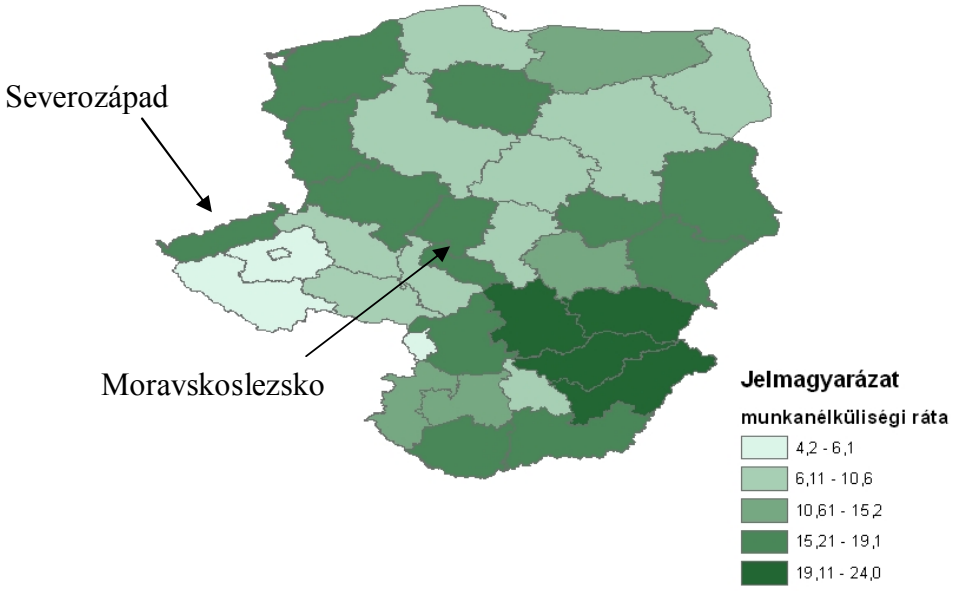

29. ábra: A munkanélküliségi ráta alakulása a visegrádi országok régióiban, 2009 (%)

Forrás: Saját szerkesztésű ábra Eurostat adatok alapján

A prágai, a pozsonyi, a varsói és a közép-magyarországi régió előnyös pozícióban lévő területek. Ennek oka a térség fejlett infrastruktúrája, a képzett munkaerő, a széles szolgáltatási szféra, a vállalkozásbarát környezet, az ipari körzet és a beérkező külföldi működő tőke. A fővárosi munkaerőpiac strukturálatlan, ezért könnyebben talál mindenféle képzettségű, szakmájú munkavállaló munkahelyet. Ezzel szemben a fentebb említett elmaradott régiók munkaerőpiaca erősen strukturált, ahol csak néhány szakmával és iskolai végzettséggel lehet csak elhelyezkedni. A hagyományos képzettségű munkaerő ezekben a térségekben nem mobilis, viszont a fejlett régiók jól képzett munkaereje mobilis (Tóthné, 2008). A munkaerőpiac helyzetét tekintve, az első helyen Csehország, a második helyen Szlovákia, a harmadik helyen Lengyelország, az utolsó helyen pedig Magyarország központi régiója állt 2009-ben, pedig 2000-ben még a nyugat-dunántúli régió mutatói is jobbak voltak, mint varsói régióé. A munkanélküliségi ráta az előbbi estében 4%, az utóbbi estében 13% volt, a foglalkozatási ráta pedig 63% és 60% volt 2000-ben.

5.3. AZ EGY FŐRE JUTÓ GDP ALAKULÁSA A RÉGIÓKBAN

A régió fejlődésének célja az ott élők életszínvonalának javítása. Az életszínvonal beli változás, pedig a a gazdasági növekedés függvénye. A gazdasági fejlődést kifejező mérőszám az egy főre jutó GDP (Lengyel, 2000).

2000-ben a visegrádi négyek régióinak gazdasági növekedése kiegyenlítetlen volt, ugyanis a központi területek egy főre jutó GDP-je jóval meghaladta a többi régió jövedelmét. Magyarországon míg a a nyugat-dunántúli és közép-magyarországi régió egy főre eső GDP-je 30 és 40% volt, addig a keleti országrész régiói nem érték el az EU-27 átlagában mért 20%-os jövedlemet sem. Szlovákiában is ugyanez volt a helyzet, az ország egész területén alacsony volt a GDP/fő, csupán a pozsonyi régió emelkedett ki 46%-kal. A kelet- és közép- szlovákiai régió elmaradottságának oka az alacsony fogalkoztatási és magas munkanélküliségi ráta volt. Ha alacsony a fogalalkozatás, kevesen jutnak biztos megélehetési forráshoz. A megfelelő szintű foaglalkozatás nélkül, pedig nincs életszínvonal növekedés. Lenygelországban kelet-nyugat irányú volt az eltérés, ezzel szeben Csehorszgban viszonyleg kiegyenlített volt a jövedelmi helyzet (*30. ábra*).

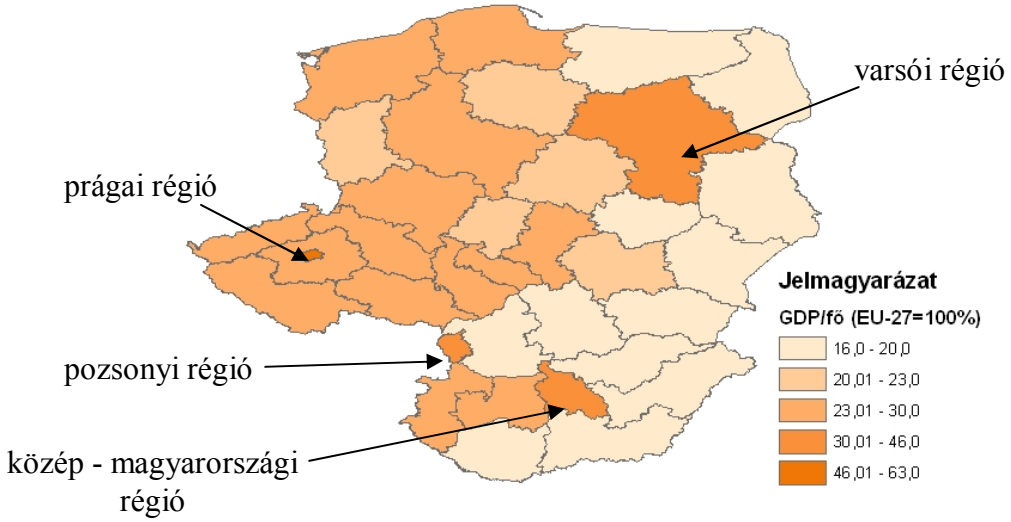

30. ábra: Az egy főre jutó GDP alakulása a visegrádi országok régióiban, 2000 (az EU-27 százalékában)

Forrás: Saját szerkesztésű ábra Eurostat adatok alapján

2008-ra a központi területek tovább fejlődtek, a pozsonyi-, a prágai-, a közép-magyarországi és a varsói régió előnyös helyzete még előnyösebbé vált. A pozsonyi régió pozitív hatást gyakorolt a nyugat-szlovákiai régióra, Csehország egységes maradt, megtartotta első helyét, továbbá Magyarországon és Lengyelországban is erőteljesebb lett a gazdasági fejlődés (*31. ábra*).

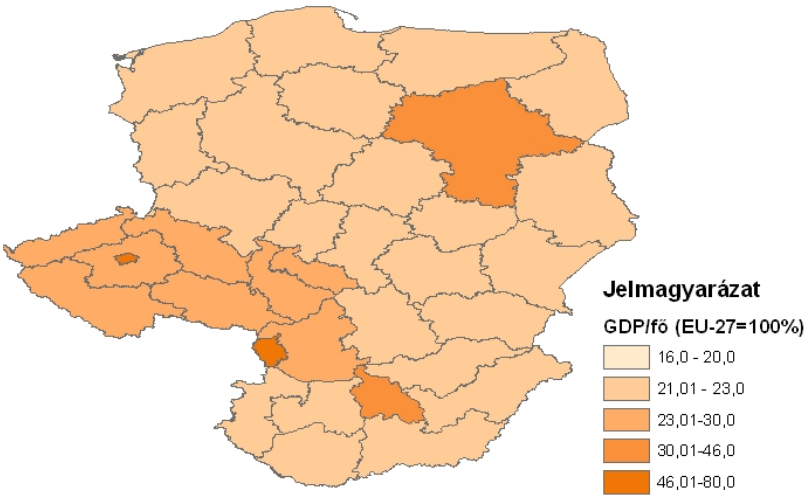

31. ábra: Az egy főre jutó GDP alakulása a visegrádi országok régióiban, 2008 (az EU-27 százalékában)

Forrás: Saját szerkesztésű ábra Eurostat adatok alapján

Megállapítható tehát, hogy Lengyelországban a foglalkozatási ráta egységesebbé válása miatt vált az egy főre jutó jövedelem is kiegyenlítettebbé. Szlovákiában is nőtt ugyan a foglalkoztatási ráta, de a foglalkoztatottság egyenlőtlenül oszlik el, ennek következtében a GDP/fő is a pozsonyi és a nyugat-szlovákiai régióba koncentrálódik. Csehország nem ment át nagy változásokon, sem a foglalkozatási, sem a munkanélküliségi rátát tekintve, így a GDP/ fő is hasonlóan alakul, csupán két régiója van, amelyek nehézséggel küzdenek, ezek a hagyományos nehézipari körzetek, amelyek Lengyelországban és Magyarországban is megtalálhatók.

5.4. A FEJLETT RÉGIÓK VERSENYELŐNYE A KEVÉSBÉ FEJLETTEKKEL SZEMBEN

Felvetődik a kérdés, hogy miért fejlődnek jobban az egyes régiók, mint a többi? Induljunk ki a *regionális elérhetőségből*. Egyes régiók földrajzi fekvése előnyösebb, mint a többié, ilyen a központi régiók fekvése, mint például a prágai-, varsói-, pozsonyi-, és a középmagyarországi régió elhelyezkedése. Ez azért jelnet előnyt a régió számára, mert bármely irányból megközelíthető, megspórolva az idő és a költség tényezőket. Mivel a legtöbb vállalat célja a költséghatékonyság, ezért a *kis és középvállalatok* ide településnek, mert a távolság befolyásolja a termékek piacra történő eljutását (Lengyel, 2000b). Mivel ezek a vállalatok munkahelyet teremtenek, nő a foglalkoztatottság a térségben, ami a központi régiónak versenyelőnyt jelent. Ha a vállalatok munkaalkalmat teremtenek, akkor a többi régióból is ide áramlik a szakképzett munkaerő, ez pedig javítja a *humán fejlettséget*. Ha „rela-

tíve magas a kvalifikált munkaerő aránya" (Lengyel 2000b p. 981.), akkor hatékonyabb a munkaerő, s ez által nő a munkatermelékenység. Ez a másik legfontosabb tényezője a versenyképességnek. A jó képzett, de viszonylag olcsó munkaerő pedig vonzó a *külföldi működőtőke befektetések* számára. A FDI által új technológia honosodik meg a fogadó országban, új munkahelyek jönnek létre, amely ismét csak a foglalkoztatottságot és a munkatermelékenységet javítja (Lengyel, 2000b). Az új technológia miatt megnő a régió innovációs potenciálja, a *kutatás-fejlesztésbe* való befektetések aránya, amely ismét a régiót versenyképesebbé teszi. Ennek alapján öt alapvető tényező van, ami egy régiót fejletté tesz, mégpedig a regionális elérhetőség, a KKV-k, a humán tőke, az FDI és a K+F.

Ezek a folyamatok negatív hatással is lehetnek az eleve előnytelen földrajzi fekvésű régiókkal szemben (lengyel – Lubelskie, Podkarpackie, Warminsko-Mazurskie, cseh – Severozápad, Moravskosleszko). A szakképzett munkaerő elvándorlása miatt csökken az adott régió versenyképessége, a másik előnyére. A nemezközi vállalatok is inkább a központi régiókba települnek, ugyanis költséges lenne betanítani az itt maradó képzetlen munkaerőt. A működőtőke elsősorban a feldolgozó iparba és a szolgáltató szektorba áramlik, ami szintén a fejlett régiókban található meg, így hozzájárul a régió szerkezetváltásához, amire elsősorban a strukturális válság által sújtott területeknek lenne szüksége. Magyarországon a dunántúli régiókban a feldolgozó iparba áramlott a működőtőke, a középmagyarországi régióban pedig a tercier szektorba (Lengyel, 2000a). Mivel a mezőgazdaságba és a nehéziparba nem áramlik, ezért azok a területi egységek, amelyek hagyományosan ezzel foglalkoztak elvesztik versenyhelyzetüket. Ma a mezőgazdaság szenvedi el a legnagyobb fogyást a munkaerőben (Vértes–Viszt, 2006).

A különbségek feloldását szolgálná a fejlett régióból a fejlődőbe történő befektetés, valamint az infrastrukturális beruházások, hogy az elszigetelt területeket is bevonják a fejlődésbe. Az észak-alföldi régiókban megindultak az autópálya építések, amelyek alapvetően csökkenteni fogják a hátrányokat (Vértes–Viszt, 2006). Az infrastrukturális adottságok a cseh régiókban a legjobbak, ez abban is megmutatkozik, hogy itt a legnagyobb az egy főre eső GDP. Ha az infrastrukturális adottságok megvannak, akkor megindulnak a befektetések, ennek következtében nő a foglalkoztatottság, a jövedelem és megindul a gazdasági növekedés.

6. ÖSSZEFOGLALÁS, KÖVETKEZETÉSEK

A *versenyképesség* egy gyakran vitatott fogalom, ugyanis sokan megkérdőjelezik makrogazdasági szinten történő értelmezhetőségét. Egyes vélemények szerint a versenyképesség egyenlő a gazdasági növekedés fogalmával, csak egyfajta újrafogalmazása az (Lengyel, 2000b). Én amellett foglaltam állást, hogy beszélhetünk nemzetgazdasági szintű versenyképességről, de mivel az országok nem szó szoros értelemben versenyeznek egymással, ezért a versenyképességet a gazdaságok általános állapotának jellemzésére használtam. A versenyképesebbé válás alatt azt értem, hogy az egyes tényezőkben javulást mutatott az ország. Ha a mutatók javulnak, akkor magasabb életszínvonalat tud biztosítani a lakóinak. Ha pedig magasabb jövedelmet tud előállítani, akkor versenyképes. Képes arra, hogy a változásokhoz alkalmazkodjon, képes úgy fennmaradni a „versenyben", mint a vállaltok. A versenyképesség, egyfajta képesség a fenntartható életszínvonal biztosítására. Másképpen, a versenyképesség a gazdasági növekedés létrehozásának képessége, tehát a gazdasági növekedés feltétele.

Nemzetközi szervezetek és intézmények foglalkoznak az országok versenyképességének összehasonlításával, versenyképességi rangsorokat állítanak fel. Az IMD és a WEF felmérései szerint, a vizsgált periódusban Csehország megtartotta pozícióját, Lengyelország egy kisebb csökkenés után 2009-re ismét felkapaszkodott, viszont Magyarország rontott helyezésén. Míg Magyarország 2005-ig a versenyképességi rangsorban az első helyet foglalta el, addig 2009-re az utolsó helyezést kapta. Szlovákia pozíciója a rangsorolási technika függvényében változó.

A *makrogazdasági mutatók* tekintetében Csehországban nem történetek nagy változások, a legjobb értékekkel rendelkezvén, megőrizte első helyét a visegrádi négyek között. Lengyelország helyzete az ezredforduló környékén igen rosszul alakult, a legalacsonyabb foglalkoztatási rátával és egy főre jutó GDP-vel, valamint a legmagasabb munkanélküliségi rátával rendelkezett. 2009-re azonban, minden tekintetben látványos javulást mutatott. Szlovákia kivételes fejlődési pályát járt be, rendkívül magas inflációját, munkanélküliségi rátáját és államháztartási hiányát 2009-re csökkentette, a foglalkozatási rátáját növelte. Magyarország kivételt képez a visegrádi négyek között, magas inflációval, munkanélküliséggel, államadóssággal és alacsony foglalkoztatottsággal küzd. Míg Magyarország munkaerőpiaci helyzetét a hanyatlás, a rugalmatlanság, az alacsony mobilitás, a képzési- és munkavállalási hajlandóság jellemzi, addig a másik három vizsgált országot a ru-

galmasság, az erre való törekvési hajlandóság, valamint megfelelő munkaerőpiaci szabályozás jellemez. Csehország a képzéssel, Szlovákia a munkahelyteremtéssel, Lengyelország a rugalmas munkaidőrendszerek bevezetésével ért el eredményeket.

A munkaerőpiaci szabályozás nagyon fontos, mert a fejlett társadalmak, köztük a visegrádi országok is egy demográfiai változáson mennek keresztül, azaz életbe lép az *elöregedés* és a *népességfogyás* problémája. Ez a két folyamat, nyomást gyakorol a munkaerőpiacra. Az elöregedés felülről hat, a népességfogyás pedig alulról.

Az *idős korosztály növekedése* egyrészt azért probléma, mert az idősek munkavégzési hatékonysága kisebb a csökkent egészségügyi állapot miatt, ami azt jelenti, hogy hamarabb kényszerülnek a munkaerőpiac elhagyására (Galla, 2005). Ahhoz, hogy ezt megakadályozzák, az aktív keresők számának csökkenése miatt, drasztikus lépéseket kell tennie az államnak, mégpedig ez a nyugdíjrendszer teljes átalakításával járhat (Galla, 2005). Ha viszont a keresőkor határát emelik, akkor nő az aktívak száma, de a munkatermelékenység az idősek között nem biztos, hogy ugyanakkora lesz, mint a középosztály esetében, ugyancsak a csökkent szellemi és fizikai képességek miatt. Elemzésemből kiderül, hogy a foglalkoztatottság csökkenése növeli a munkatermelékenységet, de csak rövidtávon hatnak ellentétes irányba, mint ahogy történt ez 2000 és 2003 között. A munkatermelékenység tehát nemcsak a foglalkoztatottsági szinttől függ, nagyban befolyásolja a munkaerőforrás képzettsége is (Lengyel, 2000b). Itt kapcsolódhatunk az elöregedés másik sarkalatos problémájához a nyugdíjrendszer megreformálása mellett, az időskori oktatáshoz. Az átképző és továbbképző programok költségnövekedéssel járnak a vállalatok körében, így gyakran elhanyagolják a képzést, nemcsak az idősek körében, de a fiataloknál is, nem beszélve a csökkenő képzési hajlandóságról az életkor előre haladásával.

A *népességcsökkenés* pedig azért nagy probléma, mert idővel nem lesz elég aktív korú, aki eltartsa az időseket. Azonban itt is téves fogalom meghatározásba ütközünk, mert gyakran csak az időskori függőségi rátával mérik az eltartási terhet (Augusztinovics, 2005). Vizsgálatomból is kiderül, hogy míg az időskori ráta, növekvő tendenciát mutatott a visegrádi országok körében, addig a gazdasági függőségi ráta csökkent. Az időskori függőségi ráta valóban ijesztő képet mutat. A gazdasági függőségi ráta csökkenése pedig annak tudható be, hogy a népességfogyás még nem olyan számottevő probléma a visegrádi négyekben, mint Nyugat-Európában. Ez csak 2020-ban fogja igazán érinteni a vizsgált országokat, mert látható, hogy 2008-tól kezdve ez a ráta is növekedésnek indult (Viszt, 2008). Ezen összetett probléma miatt a visegrádiak fokozottan együttműködnek, aktív

idősügyi politikát folytatnak (nyugdíjreform, képzés, egészségügyi állapot javítása, diszkrimináció tilalma). Emellett Csehországnak, Lengyelországnak és Szlovákiának sikerült 2007-től növelnie a születési rátát is (az hatékony családpolitika és adóreform miatt).

A *munkatermelékenység* a versenyképesség egyik legfőbb mérőszáma, amelyre hatnak a bérek is, a foglalkoztatottság mellet. A legjobb az lenne, ha a bérek növekedése a termelékenység növekedése alatt maradna, mert a túl magas bérek visszafogják a munkatermelékenységet (Milotai, 2004). A munkatermelékenység növekedés, pedig lehetővé teszi a magas bérek kifizetését (Lengyel, 2003). A visegrádi országokban a bérek növekedése minden esetben meghaladta a munkatermelékenység növekedését, amely addig nem probléma, míg együtt mozog a két mutató (Milotai, 2004). A visegrádi négyek mindegyikében nőtt a munkatermelékenység 2000-ről 2009-re, a magyar növekedési ütem ugyan visszaesett, a szlovák pedig túlszárnyalta mind a négy országot, de mindenhol növekedés volt tapasztalható.

A munkatermelékenység növekedése lehetővé teszi a GDP növekedését, a magasabb bérek kifizetését. A foglalkozatási ráta növekedése javítja a biztos megélhetést. Ha van kiszámíthatóság, akkor a nők jobban mernek gyermeket vállalni, ezáltal nő a születési ráta. Ha nő a születési ráta a népességfogyás gyengül és ellensúlyozhatja az elöregedés problémáját. A rugalmas munkaerőpiac pedig lehetővé teszi, hogy az adott ország gyorsan alkalmazkodjon a változásokhoz. A visegrádi országokban elmondható, hogy nőtt a munkatermelékenység, a GDP, a munkaerőpiac rugalmassága és előrelépés történt a demográfiai folyamatok kezelésében. *Regionális szinten* a foglalkoztatottság, a munkanélküliség és az egy főre jutó GDP tekintetében is egységesebbé vált a visegrádi országok regionális térképe, pozitív változással. Ha Magyarország néhány esetben kivételt is képez, a visegrádi négyek egységet alkotnak, versenyképesek és összefogással képesek lesznek a növekvő életszínvonal fenntartására.

IRODALOMJEGYZÉK

Szakirodalom

Augusztinovics M. (2005): Népesség, foglalkoztatottság, nyugdíj. *Közgazdasági szemle*, 52. évf. 2005. május, pp. 429–435.

Bajnai B. – Hámori Sz. – Köllő J. (2008): A magyar munkaerőpiac néhány vonása – európai tükörben. In: Köllő J. (szerk.): *Közelkép*. MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest, pp. 45–49.

Balláné Nagy K. (2006): A szlovákiai adóreform jellemzői, következményei, pozitív és negatív hatásai, valamint a magyarországi vonatkozásai. *EU working papers*, 2006/4 http://elib.kkf.hu/ewp_06/0604_08.pdf (letöltve: 2011. 11. 01.)

Barakonyi E. (2010): *A munkavállalói aktív életkor meghosszabbításának lehetséges eszközei*.http://doktori-iskola.law.pte.hu/files/tiny_mce/File/Archiv2/barakonyi/barakonyi_ertekezes_nyilv.pdf (letöltve: 2011. 09. 24.)

Csapó K. (2007): *A visegrádi országok nemzetgazdasági erőforrásai*. http://elib.kkf.hu/edip/D_13678.pdf (letöltve: 2011. 04. 02.)

Csuhaj K. (2007): *A magyar foglalkozatási helyzet értékelése a lisszaboni stratégia tükrében.* JATEPress, Szeged, pp. 187–199. http://www2.eco.u-szeged.hu/tudkozlemeny/pdf/2007/Csuhaj.pdf (letöltve: 2011. 04. 09.)

Danó A. (2011): Miért fogy a magyar? *Népszabadság online*, Belföldcikkek – Népesedéspolitika, 2011. június 26. http://nol.hu/belfold/20110625-miert_fogyunk_ (letöltve: 2011. 10. 18.)

Galla V. (2005): Az elöregedés – gazdasági megközelítésben. *Közgazdasági Szemle*, 52. évf. 2005. április, pp. 521–532.

GVH (2007): *Versenyképesség és termelékenység*. Budapest, pp. 2–3. http://www.gvh.hu/domain2/files/modules/module25/pdf/print_elemzesek_gvhtanulmanyok_verseny_termelekenyseg_2007_07.pdf (letöltve: 2011. 10. 04.)

Hernik, K. (2007): Government unveils draft family programme for 2007–2014. *EIROnline*, 2007. június 26. http://www.eurofound.europa.eu/eiro/2007/05/articles/pl0705029i.htm (letöltve: 2011. 10. 11.)

Juhász R. (2010): Posztszocialista fejlődési pályák. *Közgazdasági szemle*, 57. évf. 2010. március, pp. 222–240.

Juraj, P. (2007): Employment and labour market policies for an ageing workforce and initiatives at the workplace. National overview report: *Slovakia*. In: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2007/0519/en/1/ef070519en.pdf (letöltve: 2011. 10. 29.)

Kocourková, J. (2009): The current 'baby boom' in the Czech Republic and family policy. *Czech Demography*, Vol. 3. http://www.czso.cz/eng/redakce.nsf/i/jirina_kocourkova_the_current_baby_boom_in_the_czech_republic_and_family_policy/$File/kocourkova2011.pdf (letöltve: 2011. 10. 30.)

Lengyel I. (2000a): A regionális versenyképesség tényezői, különös tekintettel a Dél-Alföldre. In: Farkas B. – Lengyel I. (szerk.): *Versenyképesség – Regionális versenyképesség*, JATEPress, Szeged, pp. 39–57. http://www.eco.u-szeged.hu/egyetemrol/tudomanyos-kozlemenyek/szte-gazdasagtudomanyi/versenykepesseg/regionalis-090810 (letöltve: 2011. 10. 25.)

Lengyel I. (2000b): A regionális versenyképességről. *Közgazdasági Szemle*, 47. évf. 2000. december, pp. 962–987.

Lengyel I. (2003): A versenyképesség értelmezése az Európai Unióba. In: Lengyel I. (szerk.): *Verseny és területi fejlődés: Térségek versenyképessége Magyarországon*, JATEPress, Szeged, pp. 222–255. http://www2.eco.u-szeged.hu/region_gazdfejl_szcs/pdf/konyv6/Szerk-7-eus.pdf (letöltve: 2011. 10. 27.)

Losoncz M. (2006): A magyar versenyképesség forrásai nemzetközi összehasonlításban. In: Viszt E. (szerk.): *Honnan hová? Tanulmányok a versenyképességről.* MTA Szociológiai Kutatóintézet, Budapest, pp. 209–243.

Lukovics M. (2008): Nemzetközi kísérletek a versenyképesség mérésére. In: Lukovics M. (szerk.): *Térségek versenyképességének mérése*, JATEPress, Szeged, pp. 54–89. http://www2.eco.u-szeged.hu/region_gazdfejl_szcs/pdf/konyv9/3_fejezet.pdf (letöltve: 2011. 11. 03.)

Malatin D. (2010a): Az egygyerekes családoké a jövő. *Népszabadság online*, Belföldcikkek – Népesedéspolitika, 2010. október 27. http://nol.hu/belfold/20101027-a_haromtagu_csaladoke_a_jovo_ (letöltve: 2011. 10. 18.)

Malatin D. (2010b): A családi adózás önmagában még kevés. *Népszabadság online*, Belföldcikkek – Népesedéspolitika, 2010. május 10. http://nol.hu/belfold/20100510-a_csaladi_adozas_onmagaban_meg_keves (letöltve: 2011. 10. 18.)

Milotai A. (2004): A munkatermelékenység, mint a versenyképesség meghatározó tényezője. *Közgazdász Fórum*, 7. évf. 6. sz., pp. 21–23. http://epa.oszk.hu/00300/00315/00030/pdf/00030.pdf (letöltés: 2011. 10. 11.)

Németh E. (2006): *Mérlegen Kelet-Közép-Európa 15 éve*. KSH, Budapest, pp. 12–13., pp. 24–28., pp. 69–71.

Palócz É. (szerk.) (2010): *A világgazdaság és magyar gazdaság helyzete és 2010. évi kilátásai.* Budapest, 46. p., 48. p., 57. p, 59. p., 60. p. http://www.kopint-tarki.hu/tanulmanyaink/2010/gszt.pdf (letöltve: 2011. 10. 08.)

Raffay Z. (2006): A foglalkoztatás bővítésének atipikus formái. A Visegrádi Országok tapasztalatai. *Munkaügyi szemle*, 50. évf. 10. sz. pp. 50–53.

Rogut, A. – Piasecki, B. – Pabiniak, J. (2007): Employment and labour market policies for an ageing workforce and initiatives at the workplace. National overview report: *Poland*. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. http://www.pedz.uni-mannheim.de/daten/edz-ma/esl/07/ef070517en.pdf (letöltve: 2011. 10. 29.)

Surdej, A. (2004): *Managing Labor Market Reforms: Case Study of Poland*. 2004. február 20. http://siteresources.worldbank.org/INTWDR2005/Resources/bp_poland_labor_market_reform.pdf (letöltve: 2011. 04. 09.)

Szatmáry K. (2008): Népesedéspolitika hazánkban és Európában. *MNO*, 2008. március 8. http://mno.hu/migr_1834/nepesedespolitika_hazankban_es_europaban-374373 (letöltve: 2011. 10. 31.)

Szeman Zs. – Kucsera Cs. (2007): Employment and labour market policies for an ageing workforce and initiatives at the workplace. National overview report: *Hungary*. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2007/0523/en/1/ef070523en.pdf (letöltve: 2011. 10. 29.)

Szilágyi Gy. (2008): A versenyképesség mérése a nemzetközi összehasonlítások módszertanának tükrében. *Statisztikai Szemle*, 86. évf. 1. sz., pp. 6-21.

Tálas A. (2006): A visegrádi négyek gazdasági kihívásai: vonzások és változások. *HVG*, 28. évf. 11. sz., pp. 29–31.

Tóthné Sikora G. (2008): *Munkaerő-piaci ismeretek*. Minőies Alapítvány, Miskolc, 22. p.

Török Á. (2003): Mit mivel mérünk? A versenyképesség értelmezéséről és mérési problémáiról. In: Viszt E. – Losoncz M. – Török Á. – Karsai J. (szerk.): *EU-csatlakozás és versenyképesség. Európai Tükör. Műhelytanulmányok.* A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központjának 93. kiadványa. Budapest, p. 73.

Vantuch, J. (2003): *Recent Development in Education, Training and Employment Policy in Slovakia*. State Institute of Vocational Education and Training, Bratislava, 35. p., 38. p.
www.siov.sk/ext_dok-vetrep02napubfin2/9969c *(letöltve: 2011*. 04. 09.)

Vecerník, J. (2007): The Czech labour market: historical, structural and policy respecives. *Prague Ecenomic Papers*, 2007/3
http://ideas.repec.org/a/prg/jnlpep/v2007y2007i3id306p220-236.html
(letöltve: 2011. 04. 09.)

Vértes A. – Viszt E. (2006): *Tanulmányok Magyarország versenyképességéről*. Új Mandátum könyvkiadó, Budapest, pp. 164–165.

Vida K. (2009): Makrogazdasági trendek az új EU-tagállamokban a pénzügyi-gazdasági válságot megelőző időszakban. *Köz-gazdaság*, 4. évf. 2. sz., pp. 5–23.

Vidovićová, L. (2007): Employment and labour market policies for an ageing workforce and initiatives at the workplace. National overview report: *Czech Republic*. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2007/0512/en/1/ef070512en.pdf (letöltve: 2011. 10. 29.)

Wisniewski A. (2005): A visegrádi országok felkészülése a GM-csatlakozására. *Közgazdasági szemle*, 52. évf. 2005. szeptember, pp. 664–682.

Internetes források

Visegrád város honlapja – A visegrádi négyek története:
http://www.visegrad.hu/visegradi-negyek (letöltve: 2011. 04. 02.)

The Visegrad Group homepage – About the Visegrad Group:
http://www.visegradgroup.eu/about (letöltve: 2011. 04 02.)

A Lisszaboni stratégia célkitűzései:
http://www.euvonal.hu/index.php?op=kerdesvalasz_reszletes&kerdes_valasz_id=1431 (letöltve: 2011. 11. 02.)

Az Európa 2020 stratégia célkitűzései:
http://ec.europa.eu/europe2020/targets/eu-targets/index_hu.htm (letöltve: 2011. 10. 10.)

Népszabadság online hírösszefoglaló – Családtámogatástól nem lesz több gyerek. 2010. szeptember 14.
http://nol.hu/belfold/csaladtamogatastol_nem_lesz_tobb_gyerek (letöltve: 2011. 10. 18.)

Budapest Analysis honlapja – A magyarországi népességcsökkenés okai és távlatai:
http://www.freeweb.hu/mkdsz1/n41/bpan37.htm (letöltve: 2011. 10. 30.)

A szlovák elnökség idején intenzívebb lett a visegrádi együttműködés:
http://karpatinfo.net/kulfold/2011/06/16/v4-szlovak-elnokseg-idejen-intenzivebb-lett-visegradi-egyuttmukodes (letöltve: 2011. 10. 30.)

Nyugdíjkorhatárra vonatkozó információk:
http://www.euvonal.hu/index.php?op=mindennapok_nyugdijak&id=58 (letöltve: 2011. 10. 31.)

Az adatok forrása:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu

A visegrádi négyek elhelyezkedése (kép):
http://kelet-europa.blog.hu/2011/09/29/visegradi_negyek_allamfoi_szintu_konferenciaja (letöltve: 2011. 04. 02.)

Egyéb dokumentumok

Versenyképességi évkönyvek 2006–2009:

http://epa.oszk.hu/html/vgi/boritolapuj.phtml?id=02068 (letöltve: 2011. 10. 15.)

Viszt E. (szerk.) (2006): *Versenyképességi évkönyv 2006*. GKI Gazdaságkutató Zrt., Budapest, pp. 3–4.
http://epa.oszk.hu/02000/02068/00001/pdf/EPA02068_versenykepesseg_evkonyv_2006.pdf (letöltve: 2011. 10. 15.)

Viszt E. (szerk.) (2007): *Versenyképességi évkönyv 2007*. GKI Gazdaságkutató Zrt., Budapest, pp. 16–17., pp. 68–134.
http://epa.oszk.hu/02000/02068/00002/pdf/EPA02068_versenykepesseg_evkonyv_2007.pdf (letöltve: 2011. 10. 15.)

Viszt E. (szerk.) (2008): *Versenyképességi évkönyv 2008*. GKI Gazdaságkutató Zrt., Budapest, pp. 17–18., pp. 50–51., 61. p., pp. 69–137.
http://epa.oszk.hu/02000/02068/00003/pdf/EPA02068_versenykepesseg_evkonyv_2008.pdf (letöltve: 2011. 10. 15.)

Viszt E. (szerk.) (2009): *Versenyképességi évkönyv 2009*. GKI Gazdaságkutató Zrt., Budapest, pp. 20–21., pp. 68–131., pp. 147–156.
http://epa.oszk.hu/02000/02068/00004/pdf/EPA02068_versenykepesseg_evkonyv_2009.pdf (letöltve: 2011. 10. 15.)

WEF – Global Competitiveness Ranks:

2000: http://www.cid.harvard.edu/archive/res/gcr_2000_overview.pdf (letöltve: 2011. 10. 09.)
2001: http://www.oup.com/us/pdf/reports/gcrexecutivesummary.pdf (letöltve: 2011. 10. 09.)
2002: http://www.scribd.com/doc/6295861/Global-Competitiveness-Report-20022003-Executive-Summary (letöltve: 2011. 10. 09.)
2003: http://www.iese.edu/es/files/5_7341.pdf (letöltve: 2011. 10. 09.)
2004: http://insight.iese.edu/casos/Study_0035.pdf (letöltve: 2011. 10. 09.)
2005: http://www.bfsb-bahamas.com/download/Global%20Competitiveness.pdf (letöltve: 2011. 10. 09.)
2006: http://insight.iese.edu/casos/study_0089-E.pdf (letöltve: 2011. 10. 09.)
2007: http://immi-to-australia.com/pics/advant/2007_WorldEconomicForum.pdf (letöltve: 2011. 10. 09.)
2008: https://members.weforum.org/pdf/GCR08/GCR08.pdf (letöltve: 2011. 10. 09.)
2009: https://members.weforum.org/pdf/GCR09/GCR20092010fullreport.pdf (letöltve: 2011. 10. 09.)

IMD - World Competitiveness Scoreboards:

2000-2002: http://maaw.info/WorldCompetitivenessReports.htm (letöltve: 2011. 10. 10.)
2003: http://www.cvikorea.net/IMD%20file/IMD2003/2003-01.pdf (letöltve: 2011. 10. 10.)
2004: www.ahp-monitor.pt (letöltve: 2011. 10. 10.)
2005: http://www.formedia.pt/downloads/imd/Scoreboard.pdf (letöltve: 2011. 10. 10.)
2006: http://www.inosanchez.com/files/ii/overallgraph_r.pdf (letöltve: 2011. 10. 10.)
2007: http://www.inosanchez.com/files/ii/2007wcy_scoreboard.pdf (letöltve: 2011. 10. 10.)
2008: http://www.eqd.rmutt.ac.th/document/scoreboard2008.pdf (letöltve: 2011. 10. 10.)
2009:http://www.thisischile.cl/Recursos/documento/Tabla%20de%20pa%C3%ADses%20m%C3%A1s%20competitivos%20WEF.pdf (letöltve: 2011. 10. 10.)

MELLÉKLETEK

1. MELLÉKLET: A MAKROGAZDASÁGI INDIKÁTOROK ALAKULÁSA A VISEGRÁDI ORSZÁGOKBAN

1. táblázat

A GDP éves volumenváltozása a visegrádi országokban, 2000-2009 (az előző év százalékában)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	3,6	2,5	1,9	3,6	4,5	6,3	6,8	6,1	2,5	-4,1
Lengyelország	4,3	1,2	1,4	3,9	5,3	3,6	6,2	6,8	5,1	1,7
Magyarország	4,9	3,8	4,1	4,0	4,5	3,2	3,6	0,8	0,8	-6,7
Szlovákia	1,4	3,5	4,6	4,8	5,1	6,7	8,5	10,5	5,8	-4,8

2. táblázat

Az inflációs ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000-2009 (%)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	3,9	4,5	1,4	-0,1	2,6	1,6	2,1	3,0	6,3	0,6
Lengyelország	10,1	5,3	1,9	0,7	3,6	2,2	1,3	2,6	4,2	4,0
Magyarország	10,0	9,1	5,2	4,7	6,8	3,5	4,0	7,9	6,0	4,0
Szlovákia	12,2	7,2	3,5	8,4	7,5	2,8	4,3	1,9	3,9	0,9

3. táblázat

Az államháztartás egyenlege a visegrádi országokban, 2000-2009 (a GDP százalékában)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	-3,7	-5,6	-6,8	-6,6	-3,0	-3,6	-2,6	-0,7	-2,7	-5,8
Lengyelország	-3,0	-5,3	-5,0	-6,2	-5,4	-4,1	-3,6	-1,9	-3,7	-7,2
Magyarország	-3,0	-4,0	-8,9	-7,2	-6,4	-7,9	-9,3	-5,0	-3,7	-4,4
Szlovákia	-12,3	-6,5	-8,2	-2,8	-2,4	-2,8	-3,2	-1,8	-2,1	-7,9

4. táblázat

Az államadósság alakulása a visegrádi országokban, 2000-2009 (a GDP százalékában)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	18,5	24,9	28,2	29,8	30,1	29,7	29,4	29,0	30,0	35,3
Lengyelország	36,8	37,6	42,2	47,1	45,7	47,1	47,7	45,0	47,1	50,9
Magyarország	54,9	52,0	55,6	58,3	59,1	61,8	65,7	66,1	72,3	78,4
Szlovákia	50,3	48,9	43,4	42,4	41,5	34,2	30,5	29,6	27,8	35,4

5. táblázat

Az egy főre jutó GDP alakulása a visegrádi országokban, 2000-2009 (az EU27 százalékában, PPS)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	71	73	73	77	78	79	80	83	84	84
Lengyelország	48	48	48	49	51	51	52	54	56	61
Magyarország	54	58	61	63	63	63	63	62	64	64
Szlovákia	50	52	54	55	57	60	63	68	72	73

2. MELLÉKLET: A VISEGRÁDI NÉGYEK HELYEZÉSE A VERSENYKÉPESSÉGI RANGSOROK ALAPJÁN

6. táblázat

A visegrádi országok helyezése a WEF versenyképességi rangsorai alapján, 2000-2009										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	32	37	40	39	40	38	31	33	33	31
Lengyelország	35	41	46	45	60	51	45	51	53	46
Magyarország	26	28	29	33	39	39	38	47	62	58
Szlovákia	39	40	42	43	43	41	37	41	46	47

7. táblázat

A visegrádi országok helyezése az IMD versenyképességi rangsorai alapján, 2000-2009										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	31	37	40	35	43	36	31	32	28	29
Lengyelország	34	41	51	55	57	57	58	52	44	44
Magyarország	25	28	29	34	42	37	41	35	38	45
Szlovákia	38	40	49	46	40	40	39	34	30	33

3. MELLÉKLET: SZÁMÍTÁSOK A VISEGRÁDI ORSZÁGOK VERSENYKÉPESSÉGI TÉNYEZŐIVEL

3.1. Melléklet: Munkaerőpiaci adatok

8. táblázat

A foglakozatási ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000-2009 (15-64 év) %										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	65,0	65,0	65,4	64,7	64,2	64,8	65,3	66,1	66,6	65,4
Lengyelország	55,0	53,4	51,5	51,2	51,7	52,8	54,5	57,0	59,2	59,3
Magyarország	56,3	56,2	56,2	57,0	56,8	56,9	57,3	57,3	56,7	55,4
Szlovákia	56,8	56,8	56,8	57,7	57,0	57,7	59,4	60,7	62,3	60,2

9. táblázat

A munkanélküliségi ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000-2009 (15-74) %										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	8,7	8,0	7,3	7,8	8,3	7,9	7,2	5,3	4,4	6,7
Lengyelország	16,1	18,3	20,0	19,7	19,0	17,8	13,9	9,6	7,1	8,2
Magyarország	6,4	5,7	5,8	5,9	6,1	7,2	7,5	7,4	7,8	10,0
Szlovákia	18,8	19,3	18,7	17,6	18,2	16,3	13,4	11,1	9,5	12,0

10. táblázat

Részmunkaidőben fogalkoztatottak száma az teljes foglalkoztatottság százalékában, 2000-2009										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	5,3	4,9	4,9	5,0	4,9	4,9	5,0	5,0	4,9	5,5
Lengyelország	10,5	10,3	10,8	10,5	10,8	10,8	9,8	9,2	8,5	8,4
Magyarország	3,5	3,6	3,6	4,4	4,7	4,1	4,0	4,1	4,6	5,6
Szlovákia	2,1	2,3	1,9	2,4	2,7	2,5	2,8	2,6	2,7	3,6

3.2. Melléklet: A demográfiai mutatók vizsgálata

11. táblázat

A születéskor várható átlagos élettartam a visegrádi országokban, 2000-2009 (években megadva, férfiak és nők)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	75	75	75	75	76	76	77	77	77	77
Lengyelország	74	74	75	75	75	75	75	75	76	76
Magyarország	72	73	73	73	73	73	74	74	74	74
Szlovákia	73	74	74	74	74	74	74	75	75	75

12. táblázat

A teljes népesség száma a visegrdái országokban, 2000-2009 (fő)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	10278098	10266546	10206436	10203269	10211455	10220577	10251079	10287189	10381130	10467542
Lengyelország	38653559	38253955	38242197	38218531	38190608	38173835	38157055	38125479	38115641	38135876
Magyarország	10221644	10200298	10174853	10142362	10116742	10097549	10076581	10066158	10045401	10030975
Szlovákia	5398657	5378783	5378951	5379161	5380053	5384822	5389180	5393637	5400998	5412254

13. táblázat

A 65 év felettiek száma a visegrádi országokban, 2000-2009 (fő)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	1 418 078	1 423 003	1 414 557	1 417 962	1 423 192	1 434 630	1 456 391	1 482 437	1 512 834	1 556 152
Lengyelország	4 663 649	4 725 775	4 810 868	4 887 675	4 951 319	5 018 273	5 075 823	5 116 510	5 131 376	5 146 287
Magyarország	1 531 074	1 544 980	1 551 915	1 559 245	1 567 090	1 577 599	1 590 712	1 605 118	1 623 895	1 640 278
Szlovákia	615 187	615 524	612 685	616 225	620 311	625 949	632 638	639 639	646 782	654 305

14. táblázat

A 15 év alattiak száma a visegrádi országokban, 2000-2009 (fő)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	1 707 205	1 664 434	1 621 862	1 589 766	1 554 475	1 526 946	1 501 331	1 479 514	1 476 923	1 480 007
Lengyelország	7 557 615	7 294 451	7 039 224	6 804 264	6 580 171	6 377 237	6 189 175	6 022 360	5 900 878	5 829 440
Magyarország	1 729 248	1 691 997	1 660 113	1 633 688	1 606 117	1 579 697	1 553 443	1 529 654	1 508 802	1 492 608
Szlovákia	1 069 374	1 033 870	1 006 970	974 991	944 456	918 915	894 308	870 622	851 044	836 069

15. táblázat

A 15 és 64 év közöttiek száma a visegrádi országokban 2000-2009 (fő)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	7 152 815	7 179 109	7 170 017	7 195 541	7 233 788	7 259 001	7 293 357	7 325 238	7 391 373	7 431 383
Lengyelország	26 432 295	26 233 729	26 392 105	26 526 592	26 659 118	26 778 325	26 892 057	26 986 609	27 083 387	27 160 149
Magyarország	6 961 322	6 963 321	6 962 825	6 949 429	6 943 535	6 940 253	6 932 426	6 931 386	6 912 704	6 898 089
Szlovákia	3 714 096	3 729 389	3 759 296	3 787 945	3 815 286	3 839 958	3 862 234	3 883 376	3 903 172	3 921 880

16. táblázat

A 15 és 65 év közötti foglalkozatottak száma a visegrádi országokban, 2000-2009 (fő)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	4681300	4684100	4731100	4701100	4690500	4764000	4828100	4922000	5002500	4934300
Lengyelország	14525700	14206200	13781900	13616800	13793900	14115600	14593600	15240500	15799800	15868000
Magyarország	3829100	3868300	3870600	3921900	3900400	3901500	3930000	3926200	3879400	3781800
Szlovákia	2101600	2121100	2123300	2161700	2167800	2215200	2302300	2357700	2433700	2366300

17. táblázat

= 15 és 64 év közöttiek száma - 15 és 64 közötti foglalkozatottak száma

A 15 és 65 év közötti nem fogalkozatottak száma a visegrádi országokban 2000-2009 (fő)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	2 471 515	2 495 009	2 438 917	2 494 441	2 543 288	2 495 001	2 465 257	2 403 238	2 388 873	2 497 083
Lengyelország	11 906 595	12 027 529	12 610 205	12 909 792	12 865 218	12 662 725	12 298 457	11 746 109	11 283 587	11 292 149
Magyarország	3 132 222	3 095 021	3 092 225	3 027 529	3 043 135	3 038 753	3 002 426	3 005 186	3 033 304	3 116 289
Szlovákia	1 612 496	1 608 289	1 635 996	1 626 245	1 647 486	1 624 758	1 559 934	1 525 676	1 469 472	1 555 580

18. táblázat

= (65 évnél idősebbek száma / teljes népesség száma) * 100

A 65 évesnél idősebb népesség arány a teljes népességből a visegrádi országokban, 2000-2009 (%)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	14	14	14	14	14	14	14	14	15	15
Lengyelország	12	12	13	13	13	13	13	13	13	13
Magyarország	15	15	15	15	15	16	16	16	16	16
Szlovákia	11	11	11	11	12	12	12	12	12	12

19. táblázat

= (15 évnél fiatalabbak száma / teljes népedsség száma) * 100

A 15 évesnél fiatalabb népesség arány a teljes népességből a visegrádi országokban, 2000-2009 (%)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	17	16	16	16	15	15	15	14	14	14
Lengyelország	20	19	18	18	17	17	16	16	15	15
Magyarország	17	17	16	16	16	16	15	15	15	15
Szlovákia	20	19	19	18	18	17	17	16	16	15

20. táblázat

= (15 és 64 év közöttiek száma / teljes népesség száma) * 100

A 15 és 64 év közötti népesség aránya a teljes népességből a visegrádi országokban, 2000-2009 (%)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	69,59	69,93	70,25	70,52	70,84	71,02	71,15	71,21	71,20	70,99
Lengyelország	68,38	68,58	69,01	69,41	69,81	70,15	70,48	70,78	71,06	71,22
Magyarország	68,10	68,27	68,43	68,52	68,63	68,73	68,80	68,86	68,81	68,77
Szlovákia	68,80	69,34	69,89	70,42	70,92	71,31	71,67	72,00	72,27	72,46

21. táblázat

= ((65 évnél idősebbek száma / 15 és 64 év közöttiek száma) * 100) + 100

A időskori függőségi ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000-2009 (%)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	119,83	119,82	119,73	119,71	119,67	119,76	119,97	120,24	120,47	120,94
Lengyelország	117,64	118,01	118,23	118,43	118,57	118,74	118,87	118,96	118,95	118,95
Magyarország	121,99	122,19	122,29	122,44	122,57	122,73	122,95	123,16	123,49	123,78
Szlovákia	116,56	116,50	116,30	116,27	116,26	116,30	116,38	116,47	116,57	116,68

22. táblázat

= ((15 évnél fiatalabbak száma + 65 évnél idősebbek száma + 15 és 64 év közötti nem fogalkoztatottak száma) / 15 és 64 év közötti fogalkozatottak száma)) *100

A gazdasági függőségi ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000-2009 (%)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	119,56	119,18	115,73	117,04	117,71	114,54	112,32	109,00	107,52	112,14
Lengyelország	166,10	169,28	177,48	180,67	176,87	170,44	161,46	150,16	141,24	140,33
Magyarország	166,95	163,69	162,88	158,61	159,38	158,81	156,40	156,38	158,94	165,24
Szlovákia	156,88	153,58	153,33	148,84	148,18	143,09	134,08	128,77	121,93	128,72

23. táblázat

= (15 és 64 év közötti fogalkozatottak száma / 15 és 64 év közöttiek száma) * 100

A fogalkozatottak aránya a kerső korúakon belül a visegrádi országokban, 2000-2009 (%)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	65,45	65,25	65,98	65,33	64,84	65,63	66,20	67,19	67,68	66,40
Lengyelország	54,95	54,15	52,22	51,33	51,74	52,71	54,27	56,47	58,34	58,42
Magyarország	55,01	55,55	55,59	56,43	56,17	56,22	56,69	56,64	56,12	54,82
Szlovákia	56,58	56,88	56,48	57,07	56,82	57,69	59,61	60,71	62,35	60,34

24. táblázat

= (15 és 64 év közötti nem fogalkozatottak száma / 15 és 64 év közöttiek száma) *100

A nem fogalkozatottak aránya a kereső korúakon belül a visegrádi országokaban, 2000-2009 (%)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	34,55	34,75	34,02	34,67	35,16	34,37	33,80	32,81	32,32	33,60
Lengyelország	45,05	45,85	47,78	48,67	48,26	47,29	45,73	43,53	41,66	41,58
Magyarország	44,99	44,45	44,41	43,57	43,83	43,78	43,31	43,36	43,88	45,18
Szlovákia	43,42	43,12	43,52	42,93	43,18	42,31	40,39	39,29	37,65	39,66

25. táblázat

= (élve születések száma / teljes népesség száma) * 1000

Az ezer lakosra jutó születési ráta a visegrádi országokban, 2000-2009 (%)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	8,8	8,8	9,1	9,2	9,6	10,0	10,3	11,1	11,5	11,3
Lengyelország	9,8	9,6	9,3	9,2	9,3	9,5	9,8	10,2	10,9	11,0
Magyarország	9,5	9,5	9,5	9,3	9,4	9,7	9,9	9,7	9,9	9,6
Szlovákia	10,2	9,5	9,5	9,6	10,0	10,1	10,0	10,1	10,6	11,3

26. táblázat

= (halálozások száma / teljes népesség száma) *1000

Az ezer lakosra jutó halálozási ráta a visegrádi országokban, 2000-2009 (%)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	10,6	10,5	10,6	10,9	10,5	10,6	10,2	10,2	10,1	10,3
Lengyelország	9,5	9,5	9,4	9,6	9,5	9,6	9,7	9,9	10,0	10,1
Magyarország	13,3	13,0	13,1	13,4	13,1	13,4	13,1	13,2	12,9	13,0
Szlovákia	9,8	9,7	9,6	9,7	9,6	9,9	9,9	10,0	9,8	9,8

27. táblázat

Termékenységi ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000-2009 (%)										
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	1,14	1,14	1,17	1,18	1,23	1,28	1,33	1,44	1,50	1,49
Lengyelosság	1,35	1,31	1,25	1,22	1,23	1,24	1,27	1,31	1,39	1,40
Magyarország	1,32	1,31	1,30	1,27	1,28	1,31	1,34	1,32	1,35	1,32
Szlovákia	1,30	1,20	1,19	1,20	1,24	1,25	1,24	1,25	1,32	1,41

3.3. Melléklet: A munkatermelékenység alakulása

28. táblázat

A munkatermelékenység alakulása a visegrádi országokban, 2000-2009 (PPS, EU27=100%)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	62	64	63	67	68	69	70	72	73	74
Lengyelország	56	56	59	60	62	62	61	62	62	66
Magyarország	58	62	65	66	68	68	68	68	72	73
Szlovákia	58	61	63	64	66	69	72	77	80	81

29. táblázat

A GDP alakulása a visegrádi országokban 1999-2010 piaci áron (PPS, millió EUR)												
ország/év	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Csehország	131 496,6	138 875,3	147 835,6	153 244,2	161 871,7	172 702,5	182 081,7	194 547,5	213 290,0	219 392,7	208 372,6	211 286,0
Lengyelország	330 960,8	351 596,0	359 736,8	377 797,8	387 036,9	418 524,8	440 090,0	468 182,6	518 459,4	537 128,0	543 879,5	582 702,9
Magyarország	97 949,0	105 505,8	117 209,0	127 356,7	132 100,9	138 905,8	143 236,3	150 075,1	154 531,1	160 853,5	150 567,7	154 617,9
Szlovákia	48 578,5	51 576,3	55 768,3	59 600,5	61 847,4	66 456,2	72 891,6	80 826,1	91 597,7	98 021,9	93 336,7	98 188,8

30. táblázat

A foglakozatási ráta alakulása a visegrádi országokban, 2000-2009 (15-64 év) %										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	65	65	65,4	64,7	64,2	64,8	65,3	66,1	66,6	65,4
Lengyelország	55	53,4	51,5	51,2	51,7	52,8	54,5	57	59,2	59,3
Magyarország	56,3	56,2	56,2	57	56,8	56,9	57,3	57,3	56,7	55,4
Szlovákia	56,8	56,8	56,8	57,7	57	57,7	59,4	60,7	62,3	60,2

31. táblázat

A munkatermelékenység alakulása a visegrádi országokban, 2000-2009 (PPS, EU27=100%)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	62,2	63,6	63,4	66,9	68,4	68,9	69,7	71,8	72,6	73,6
Lengyelország	55,6	56,3	59	60,4	61,9	61,7	61,1	62,2	62,3	65,5
Magyarország	58,2	62,4	65,3	66,4	67,9	67,8	68,2	68,4	71,9	72,8
Szlovákia	58,4	60,9	62,9	63,7	65,8	68,8	71,9	76,6	79,8	81,3

32. táblázat

32/1

= (tárgy évi adat / bázis évi adat) * 100

2000 = bázis 2009 = tárgy

9 változás összesen

A GDP átlagos növekedési üteme (%) 2000-2009	
Csehország	4,61
Lengyelország	4,96
Magyarország	4,03
Szlovákia	6,81

32/2

= (tárgy évi adat / bázis évi adat) * 100

2000 = bázis 2009 = tárgy

A GDP és a GDP/foglalkozatott alakulása, 2000-2009 (%)		
ország/ismérv	GDP	GDP/fogal
Csehország	150	142
Lengyelország	155	142
Magyarország	143	144
Szlovákia	181	161

33. táblázat

33/1

= (tárgy / bázis) * 100

Munkatermelékenység alakulása (%)			
ország/év	2000-2009	2000-2004	2005-2009
	2000 = bázis	2000 = bázis	2005 = bázis
	2009 = tárgy	2004 = tárgy	2005 = tárgy
Csehország	142	124	110
Lengyelország	142	125	110
Magyarország	144	129	108
Szlovákia	161	125	120

33/2

= (tárgy / bázis) * 100

GDP alakulása (%)			
ország/év	2000-2009	2000-2004	2005-2009
	2000 = bázis	2000 = bázis	2005 = bázis
	2009 = tárgy	2004 = tárgy	2005 = tárgy
Csehország	150	124	114
Lengyelország	155	119	124
Magyarország	143	132	105
Szlovákia	181	129	128

34. táblázat

Az összfoglalkoztatottak éves bruttó bérek alakulása a visegrádi országokban, 1999-2010 (folyó áron, millió EUR)												
ország/év	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Csehország	17699,4	19390,2	21947,1	25986	26462	28692,2	32982	37149,9	41073,2	49151	45403,5	47269,1
Lengyelország	55994,7	64157	74949,5	70844,6	63277,6	63804,5	75504,3	83576,6	95572,9	118768,3	100014	115040
Magyarország	14669,1	16858,3	20239,8	24541	26501,7	29426,8	32088,8	32245	36204,9	38026,3	33348,7	34271
Szlovákia	6067,7	6898,4	7182,4	7873,2	8817,9	9708,4	11136,9	12781,3	15599	18143,7	19085	19590,7

35. táblázat

= bruttó összes éves átlagbér / fogalkozatottak száma

Az egy fogalkozatottra jutó bruttó éves átlagbér a visegrádi országokban, 1999-2010 (EUR)												
ország/év	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Csehország	3754,49	4142,05	4685,45	5492,59	5628,90	6117,09	6923,17	7694,52	8344,82	9825,29	9201,61	9675,98
Lengyelország	3710,99	4416,79	5275,83	5140,41	4647,02	4625,56	5349,00	5726,94	6270,98	7517,08	6302,87	7207,79
Magyarország	3868,94	4402,68	5232,22	6340,36	6757,36	7544,56	8224,73	8204,83	9221,36	9802,11	8818,21	9063,52
Szlovákia	2846,01	3282,45	3386,17	3708,00	4079,15	4478,46	5027,49	5551,54	6616,19	7455,19	8065,33	8453,38

36. táblázat

= (tárgy évi adat / előző évi adat)*100

Az egységbérköltség változása a visegrádi országokban, 2000-2009 (%)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	110,32	113,12	117,23	102,48	108,67	113,18	111,14	108,45	117,74	93,65
Lengyelország	119,02	119,45	97,43	90,40	99,54	115,64	107,07	109,50	119,87	83,85
Magyarország	113,80	118,84	121,18	106,58	111,65	109,02	99,76	112,39	106,30	89,96
Szlovákia	115,34	103,16	109,50	110,01	109,79	112,26	110,42	119,18	112,68	108,18

37. táblázat

= GDP/fő

Az egy főre jutó GDP alakulása a visegrádi országokban, 1999-2010 (EUR)												
ország/év	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Csehország	27893,725	29666	31561,15	32390,82	34432,73	36819,64	38220,34	40294,84	43334,01	43856,61	42229,41	43250,23
Lengyelország	21934,057	24205,1	25322,52	27412,61	28423,48	30341,3	31177,56	32081,36	34018,53	33995,87	34275,24	36509,06
Magyarország	25833,839	27553,7	30299,87	32903,61	33682,88	35613,22	36713,14	38187,05	39358,95	41463,5	39813,77	40891,23
Szlovákia	22785,413	24541,4	26292,16	28069,75	28610,54	30656,06	32905,2	35106,68	38850,45	40276,9	39444,15	42368,41

38. táblázat

= (tárgy évi adat / előző évi adat) * 100

A munkatermelékenység változása a visegrádi országokban, 2000-2009 (%)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	106,35	106,39	102,63	106,30	106,93	103,80	105,43	107,54	101,21	96,29
Lengyelország	110,35	104,62	108,25	103,69	106,75	102,76	102,90	106,04	99,93	100,82
Magyarország	106,66	109,97	108,59	102,37	105,73	103,09	104,01	103,07	105,35	96,02
Szlovákia	107,71	107,13	106,76	101,93	107,15	107,34	106,69	110,66	103,67	97,93

39. táblázat

= (tárgy évi adat / előző évi adat) *100

Az összfogalkozatottak bruttó éves átlagbérének változása a visegrádi országokban, 2000-2009 (%)										
ország/év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Csehország	109,55	113,19	118,40	101,83	108,43	114,95	112,64	110,56	119,67	92,38
Lengyelország	114,58	116,82	94,52	89,32	100,83	118,34	110,69	114,35	124,27	84,21
Magyarország	114,92	120,06	121,25	107,99	111,04	109,05	100,49	112,28	105,03	87,70
Szlovákia	113,69	104,12	109,62	112,00	110,10	114,71	114,77	122,05	116,31	105,19